

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Руденко Євген Юрійович

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Фінансова стійкість банківської системи України
072 Фінанси, банківська справа та страхування

Студента 4 курсу

Руденко Є.Ю

групи БС-71а

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавра.

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело. _____ Руденко Є.Ю

Керівник к.е.н, доцент

Кубах Т.Г.

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи бакалавра
на тему «Фінансова стійкість банківської системи України»
студента
Руденко Євгена Юрійовича

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Важливим місцем серед учасників фінансового займають банківські установи, які забезпечують акумулювання фінансових ресурсів та їх подальший розподіл серед секторів економіки, що безумовно сприяє активному її розвитку. Ефективна, виважена політика державного наглядового органу дозволяє підтримувати якісне конкурентне середовище банківської системи з одночасним забезпеченням її фінансової стійкості, що безумовно позитивно впливає на всіх учасників економічних процесів.

Дотримування високого рівня фінансової стійкості банківської системи (далі – ФСБС) є найважливішим елементом, що підтримує безперервне функціонування банківської системи. За часів існування України, як держави, вона стикалася з низькою кризових подій, які негативно впливали на економіку держави значно знижуючи темпи її розвитку. В умовах економічної турбулентності, першим питанням для банку було забезпечення власного «виживання», та підтримка високого рівня платоспроможності, ліквідності та конкурентоспроможності. Опираючись на досвід України та світу можна зазначити, що тільки фінансово стійка система здатна здійснювати свою діяльність навіть в разі виникнення несприятливих економічних умов, що безумовно актуалізує дану проблематику в умовах пандемії

Мета кваліфікаційної роботи. Аналіз теоретичних підходів до розкриття сутності ФСБС та визначення ефективних методів її оцінки з метою забезпечення стабільного розвитку економіки.

Об'єктом дослідження є процес оцінки рівня фінансової стійкості банківської системи України.

Предметом дослідження є теоретично-методичне забезпечення, а також практичні засади, чинники та фактори, що дозволяють оцінити ФСБС.

Основний результат роботи можна поділити на такі складові:

- 1) набуло подальшого розвитку розуміння змісту поняття «фінансова стійкість банківської системи», яке було визначено як комплексний показник стану, що формується під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів і який спроможний повертатися до нормативного або попереднього значення з метою забезпечення розвитку як окремого банку так і держави, з дотриманням високого рівня платоспроможності та ліквідності (12 стр.);
- 2) проведено аналіз основних фінансових показників розвитку та стійкості банківської системи України (22-36 стр.);
- 3) визначено чинники впливу та стан узагальнюючого показника ФСБС (36-40 стр.);
- 4) зазначено перспективи розвитку фінансової системи України (40-43 стр.).

Ключові слова: фінансова стійкість, банківська система, Bank Z–score, економічний розвиток.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 34 сторінках, з яких список використаних джерел із 43 найменувань. Робота містить 1 таблиць, 12 рисунків, а також 10 додатків.

Рік захисту роботи – 2021 рік

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Д.е.н, професор

_____ Л.Л. Гриценко

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

студенту 4 курсу групи БС–71а

Руденко Євгенія Юрійовича

1. Тема роботи «Фінансова стійкість банківської системи України»
затверджена наказом по університету від «__» _____ 2020 року № _____
2. Термін подання студентом закінченої роботи «__» _____ 20__ року
3. Мета кваліфікаційної роботи – обґрунтування теоретичних підходів до розкриття сутності ФСБС та визначення ефективних методів її оцінки з метою забезпечення стабільного розвитку економіки.
4. Об'єкт дослідження – є процес оцінки рівня фінансової стійкості банківської системи України.
5. Предмет дослідження – є теоретично-методичне забезпечення, а також практичні засади, чинники та фактори, що дозволяють оцінити ФСБС.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах наукових публікації зарубіжних та вітчизняних авторів, аналітичних та статистичних даних

міжнародних організацій та Національного банку України, законодавчих та нормативно-правових актів України з питань регулювання банківської діяльності.

7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети

№ п/п	Назва розділу	Термін подання
I	Теоретична складова фінансової стійкості банківської системи	
II	Аналіз та оцінка фінансових показників банківської системи України та їх вплив на фінансову стійкість	

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи бакалавра:

1. Дослідження економічної сутності фінансової стійкості банківської системи України.
2. Визначення факторів впливу на фінансову стійкість банківської системи.
3. Дослідження методів оцінки фінансової стійкості банківської системи.
4. Оцінка фінансово-економічного розвитку вітчизняної банківської системи України за період з 2008 по 2020 рік.
5. Аналіз стану фінансової стійкості вітчизняної банківської системи з застосування методології Bank Z-score.

8. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1			
2			
3			

9. Дата видачі завдання: «__» _____ 20__ року

Керівник кваліфікаційної роботи _____

Т. Г. Кубах

Завдання до виконання одержав _____

Є.Ю.Руденко

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
1 ТЕОРЕТИЧНА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	10
1.1 Сутність та значення фінансової стійкості банківської системи.....	10
1.2 Фактори впливу на фінансову стійкість банківської системи	14
1.3 Методичні основи оцінки фінансової стійкості банківської системи	18
2 АНАЛІЗ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ОЦІНКА ЇЇ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ.....	23
2.1 Загальні фінансово-економічні показники розвитку вітчизняної банківської системи за період з 2008 по 2020 рік.....	23
2.2 Аналіз стану фінансової стійкості банківської системи України	32
2.3 Застосування методології Z-score для оцінювання фінансової стійкості банківської системи на сучасному етапі її розвитку	37
ВИСНОВОК	45
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ЛІТЕРАТУРИ	49
ДОДАТКИ..	Ошибка! Закладка не определена.
Додаток А ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ	Ошибка! Закладка не определена.
Додаток Б СИСТЕМАТИЗАЦІЙ ПІДХОДІВ ДО КАТЕГОРІЇ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ	Ошибка! Закладка не определена.
Додаток В МЕТОДИКИ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ	Ошибка! Закладка не определена.
Додаток Г ДИНАМІКА ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСІВ БАНКУ	Ошибка! Закладка не определена.
Додаток Д ПОКАЗНИКИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВ	Ошибка! Закладка не определена.
Додаток Ж ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	Ошибка! Закладка не определена.

Додаток И НОРМАТИВИ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ... **Ошибка! Закладка не определена.**

Додаток К СУБІНДЕКС «СТІЙКІСТЬ БАНКІВ/SOUNDNESS" ДЛЯ ОКРЕМИХ КРАЇН
.....**Ошибка! Закладка не определена.**

Додаток Л ІНДИКАТОРИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ
УКРАЇНИ**Ошибка! Закладка не определена.**

ВСТУП

Україна за часи своєї незалежності стикалась з глобальними політично-економічними кризами котрі негативно впливали на всі сфери її діяльності. Враховуючи банкоцентричний розвиток вітчизняного фінансового ринку, питання забезпечення фінансової стійкості банківської системи є особливо значущим при розбудові ефективної економіки та забезпечення її стабільного функціонування. Банки України займають провідну роль в організації грошових та кредитних відносин як на макроекономічному рівні, забезпечуючи регулювання даних відносин на загальнодержавному рівні, так і мікроекономічному надаючи специфічні банківські послуги суб'єктам господарювання.

В умовах посилення відкритості вітчизняного ринку фінансових послуг та глобалізації фінансових систем все більшої актуальності набуває питання стійкості банківської системи України як запоруки забезпечення сталого розвитку всієї системи. Саме забезпечення конкурентоспроможних позицій вітчизняного банківського сектора в еру інтенсифікації та діджиталізації банківських послуг, вимагає від регулятора більш пильного контролю за методами та інструментами які дозволяють не тільки ефективно керувати, а й швидко приймати рішення задля уникнення загроз як для фінансового сектора, так і для економіки України.

Поглиблення боротьби за ресурси в умовах коронавірусної пандемії, протекціоністська політика країн світу, військовий конфлікт з Російською Федерацією вимагає від України особливо уважно відноситись до розвитку фінансової системи та її важливої складової банківського сектору з метою забезпечення сталого розвитку економіки.

Таким чином актуальність теми полягає в тому що невід'ємною складовою функціонування банківського сектору є забезпечення її стійкості, що дозволяє стабільно функціонувати та розвиватись не тільки фінансовому, а й реальному сектору економіки.

Отже, питання стабільно стійкого розвитку економіки потребує дослідження та аналізу основних показників, що характеризують забезпечення фінансової стійкості банківської системи (ФСБС).

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних підходів до розкриття сутності ФСБС та визначення ефективних методів її оцінки з метою забезпечення стабільного розвитку економіки.

Завданнями для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи є:

1. Дослідження економічної сутності фінансової стійкості банківської системи України.
2. Визначення факторів впливу на фінансову стійкість банківської системи.
3. Дослідження методів оцінки фінансової стійкості банківської системи.
4. Оцінка фінансово-економічного розвитку вітчизняної банківської системи України за період з 2008 по 2020 рік.
5. Аналіз стану фінансової стійкості вітчизняної банківської системи з застосування методології Z-score.

Об'єктом кваліфікаційної роботи виступає: процес оцінки рівня фінансової стійкості банківської системи України.

Предметом кваліфікаційної роботи виступає: теоретично-методичне забезпечення, а також практичні засади, чинники та фактори, що дозволяють оцінити ФСБС.

В ході написання роботи було використано комплекс загальних і спеціальних методів дослідження, зокрема аналізу та синтезу, коефіцієнтний метод, економіко-статистичний аналіз, моделювання та прогнозування.

Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах наукових публікації зарубіжних та вітчизняних авторів, аналітичних та статистичних даних міжнародних організацій та Національного банку України, законодавчих та нормативно-правових актів України з питань регулювання банківської діяльності.

Кваліфікаційна робота була написана з використанням матеріалу наукової роботи на тему «Фінансова стійкість банківської системи України в контексті

забезпечення фінансової безпеки держави» яка була представлена на конкурсі МОН в розрізі спеціалізації «Управління фінансово-економічною безпекою».

Результати апробації основних положень статті: 1) Кубах Т. Г., Руденко Є. Ю. Оцінювання взаємозв'язку фінансової стійкості банківської системи та фінансової безпеки держави. *Modern Economics*. 2021. № 26(2021). С. 55-63. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V26\(2021\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-09).

та тез: 2) Tetiana Kubakh, Yevhen Rudenko Bank profitability as a basis for financial stability of the country. *Socio-economic challenges Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Sumy, March 22-23, 2021)*, Sumy, 2021 p. 47-52

Результат роботи полягає у дослідженні поняття ФСБС, основних чинників впливу, розрахунку показників фінансової стійкості банківської системи України.

1 ТЕОРЕТИЧНА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКІСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

1.1 Сутність та значення фінансової стійкості банківської системи

В зв'язку з розширенням меж діяльності ринку фінансових послуг України та його поступової глобалізації актуальним постає завдання забезпечення стійкості банківської системи України. Передумовою ефективного функціонування вітчизняної економіки є стабільність в діяльності банків, які є ключовою ланкою в забезпеченні фінансовими ресурсами як суб'єктів господарювання, так і населення. Саме вони займають основні позиції серед учасників фінансового ринку з мобілізації тимчасово вільних коштів, спрямовуючи їх у подальшому в пріоритетні галузі економіки, як підсумок відбувається не тільки збільшення прибутковості підприємств, а й підвищується добробут громадян. Взагалі слід відмітити, що стан розвитку банківської системи є віддзеркаленням не тільки структури фінансового ринку з позиції його банкоцентричності чи то фондоцентричності, а й розвитку суспільства та держави загалом. Проблематика зміцнення фінансової стійкості банківської системи набула особливої актуальності в умовах перманентних криз, як мега-значима складова для забезпечення фінансової безпеки держави.

Банки України займають провідну роль в організації грошових та кредитних відносин як на макроекономічному рівні, забезпечуючи регулювання даних відносин на загальнодержавному рівні, так і на мікроекономічному, надаючи специфічні банківські послуги суб'єктам господарювання. Саме тому організація грошово-кредитних відносин для банківської системи є одним з головних завдань. Нестабільна економічна та політична ситуація в Україні породжує негативні наслідки для функціонування банків, що може проявитися у вигляді відтоку капіталу, зниження прибутковості, капіталізації, ліквідності.

Через зменшення довіри та падіння кількості фінансового ресурсу уповільнюється розвиток підприємств реального сектору виробництва. Саме тому

фінансова стійкість банківської системи є важливим як для окремо взятого банку, так і для економіки держави англосаксонського типу [22].

Так необхідно звернути увагу на такі категорії як «стійкість», «фінансова стійкість», «фінансова стійкість банківської системи».

У науковому середовищі не існує єдиної думки щодо трактування вищезазначених категорій. Водночас дослідження ряду підходів, дозволило прийти до висновку про відносність категорії «стійкість». Тому що ступень стійкості досліджуваного об'єкта можна визначити тільки порівнявши його з об'єктом зі схожими параметрами, або ж із попереднім станом об'єкта який досліджується. Для ефективного контролю та управління стійкістю будь-якої системи необхідно враховувати ступінь впливу фактор ендогенного та екзогенного характеру, та розробляти стабілізуючі заходи які б невілювали їх негативний вплив [13, 22].

Відсутність єдиного підходу до визначення сприяє ототожненню її з такою категорією як «стабільність», водночас дослідження понятійного апарату дало можливість дійти висновку, що стійкість є складовою стабільності, оскільки характеризує можливість протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, відновлюватись, повертатись до початкових або нормативних параметрів. Також стійкість має короткостроковий характер дії, а стабільність проявляється в довгострокових проміжках часу. Стабільність передбачає функціонування системи в рівновазі, зберігаючи свою незмінну структуру. В той час як стійкість тільки прагне до рівноваги і досягти цього стану може тільки за відсутності шоків [32, 22].

Також слід відмітити ще одну тенденцію як досліджується в науково-дослідних роботах, а саме взаємозв'язок стабільності, стійкості та безпеки. Оцінка існуючих підходів дала можливість стверджувати, що безпека це спроможність системи до виживання та розвитку за рахунок взаємодії під впливом дестабілізуючих факторів. Визначення рівня безпеки проводиться через оцінку стану системи та її властивостей (надійність, керованість, стійкість та ін.) і при умові задовільного значення ряду критерій за виключенням стійкості, то така система не є працездатною, а при умові довготривалого такого стану, система втрачає життєздатність [22].

Щодо фінансової стійкості, то вона є підсистемою економічної стійкості, яка відображає характер руху фінансових ресурсів. У роботі проведено систематизацію наукових трактувань до поняття «фінансова стійкість» (Додаток А)

Проаналізувавши наукові праці можна виділити загальні тенденції. Перш за все це ототожнення фінансової стійкості з платоспроможністю, тобто можливістю суб'єкта господарювання розрахуватись за своїми зобов'язаннями. До такого підходу схиляються: Грабовецький Б.Є., Філімоненко О.С., Родінова В.М., М.А. Федотова, а також зазначається в документах Національному банку України. Також НБУ оперує такими термінами як рентабельність та ліквідність. В свою чергу Мамонтова Н.А., Родіонова В.М також зазначають, що фінансові ресурси повинні бути використані зважено, це може свідчити, про те, що наприклад для забезпечення фінансової стійкості також важливо правильно організований менеджмент. Також Грабовецький Б.Є. та Родіонова В.М. також зазначають важливість рівноваги між власними та залученими ресурсами. Слід зазначити, що для банків співвідношення між власними та залученими коштами, є відмінним від інших підприємств, та повинно становити 5-20% власних коштів та 80-95% залучених. Виходячи з вищевикладеного, на наш погляд залишається актуальним питання формалізації даної категорії з метою пошуку єдиного визначення. В свою чергу в роботі запропоновано власне універсальне визначення. Фінансова стійкість це спроможність виконувати свої зобов'язання при збалансованому розподілі грошових потоків (фінансових ресурсів) [22].

Стійкий розвиток банківської системи є необхідною умовою для безперервного забезпечення фінансовими ресурсами реальний сектор економіки. І безумовно головними викликами сьогодення в даному питанні є забезпечення ефективної, безперебійної та надійної діяльності банків як однієї з головних ланок забезпечують фінансову безпеку держави.

Фінансова стійкість банківської системи є фундаментальним поняттям, яке в повному обсязі віддзеркалює проблеми даного сектору економіки. Отже дослідження науково-методичних підходів є безумовною необхідністю подальшого дослідження в даній темі (Додаток Б)[22].

Аналіз існуючих підходів дав можливість прийти до висновку щодо відсутності єдиного підходу до трактування вищезазначеної категорії. На думку авторів система має бути під наглядом регулятора НБУ (С.А. Уразов), мінімально відхилятися від оптимальних параметрів (В. Радаєв, Я. Кузьмінов, С.М. Ільєсов, Ж.М. Довгань), виконувати свої функції, розвиватись та відновлюватись (С.А. Уразов, В. М. Вербенська, О.В Дзюблюк, Д. А. Мастепанова), сприяти зростанню економіки (Г. Г. Фетісов, О.В Дзюблюк) [22].

Узагальнення думок науковців дало можливість визначити фінансову стійкість банківської системи – як комплексний показник стану, що формується під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів і який спроможний повертатися до нормативного або попереднього значення з метою забезпечення розвитку як окремого банку так і держави, з дотриманням високого рівня платоспроможності та ліквідності. Вона являє собою складну взаємопов'язану структуру, яка включає велику кількість ланок, кожна з яких має свою структуру.

Важливо зазначити, що фінансова стійкість банківської системи є елементом фінансової стабільності і неможлива без виконання таких складових як надійність та ефективність (Таблиця 1.2). Причому говорючи про ефективність на думку науковців слід розуміти спроможність системи уникати ризики, пом'якшувати шоки, забезпечувати прозорість, підтримувати конкуренцію, уникати монополізації, сприяти прибутковості та розвитку [32, 22].

Що стосується надійності системи, то реалізація цього можлива тільки при виконанні своїх зобов'язань перед клієнтами кожним окремо взятим банком. Фактично така ситуація не можлива, водночас задача регулятора намагатися досягати оптимальних показників для системи з метою забезпечення її стійкості через надійність. Кожен банк, як ланка системи, повинен прагнути до збільшення фінансової стійкості, оскільки варто зазначити, що жоден з них не є абсолютно стійким до різноманітних шоків. За рахунок здійснення виваженої банківської діяльності, моніторингу ризику, правильно побудованому менеджменті, банк покращує свої показники, що дозволяє йому бути менше вразливим до шоків. Стабільна діяльність банків можлива лише за рахунок забезпечення її стійкості.

Отже стійкість та стабільність є умовою життєздатності банківської системи, а кожний функціонуючий банк, як окремий елемент, може впливати на стійкість всієї групи [22].

Таким чином фінансова стабільність банківського сектору займає важливе місце в функціонуванні всієї економіки держави. Оскільки саме банки виступають передумовою її ефективного функціонування. Так економічні агенти займають провідну роль в грошово-кредитних відносинах, та в свою чергу вони є вразливими до змін в економічній, а також політичній ситуації країни, що в подальшому призводить до негативних наслідків: зниження прибутковості, капіталізації, тощо. Отже, для захищеності банківської системи від внутрішніх та зовнішніх шоків є актуальним питанням організації забезпечення фінансової стійкості банківської системи.

Науковці в трактуванні підходів до даного поняття спираються та пов'язують фінансову стійкість зі платоспроможністю, рентабельністю та ліквідністю, саме дані фактори на думку більшості науковців забезпечують стійкість функціонування економічних агентів.

Так кожен банк як ланка банківської системи повинен під час здійснення своєї діяльності прагнути до забезпечення стійкості, так для цього комерційні банківські установи розробляють стратегію, яка дозволяє розширювати свою фінансову діяльність та підвищувати рівень захисту від внутрішніх та зовнішніх шоків.

1.2 Фактори впливу на фінансову стійкість банківської системи

Варто зазначити, що погіршення фінансового становища банківської сфери прямо впливає на фінансову безпеку держави. Так зниження капіталізації банківської системи збільшує ризики в діяльності банків, зменшує їх здатність перерозподіляти кошти в масштабах економіки.

Кожний комерційний банк має велику базу клієнтів, для яких неможливість банку надавати їм необхідні послуги означає нестабільність банку. Проблеми певного банку-агенту за принципом «доміно» може спричинити погіршення економічної ситуації, що в подальшому може призвести до фінансової кризи банківського сектору. Таким чином банкам другого рівня потрібно визначати та ідентифікувати наявні фактори, що можуть призвести до зниження рівня фінансової стійкості.

Існування факторів за різною силою впливу, які можуть призвести, як до позитивних так і негативних наслідків як для банківської системи так і окремо взятого банку. Аналізуючи градацію факторів можна відмітити, що вони мають поділ за джерелом впливу на ендогенні та екзогенні; за характером впливу – макро так і мікро рівень. До макрофакторів можна віднести політичну ситуацію в середині країни, стан економіки, етап розвитку фінансового ринку, а до мікрофакторів враховують ті, що формуються в системі під впливом діяльності кожного окремого банку, а саме якість активів та пасивів (рисунок 1.1) [22].

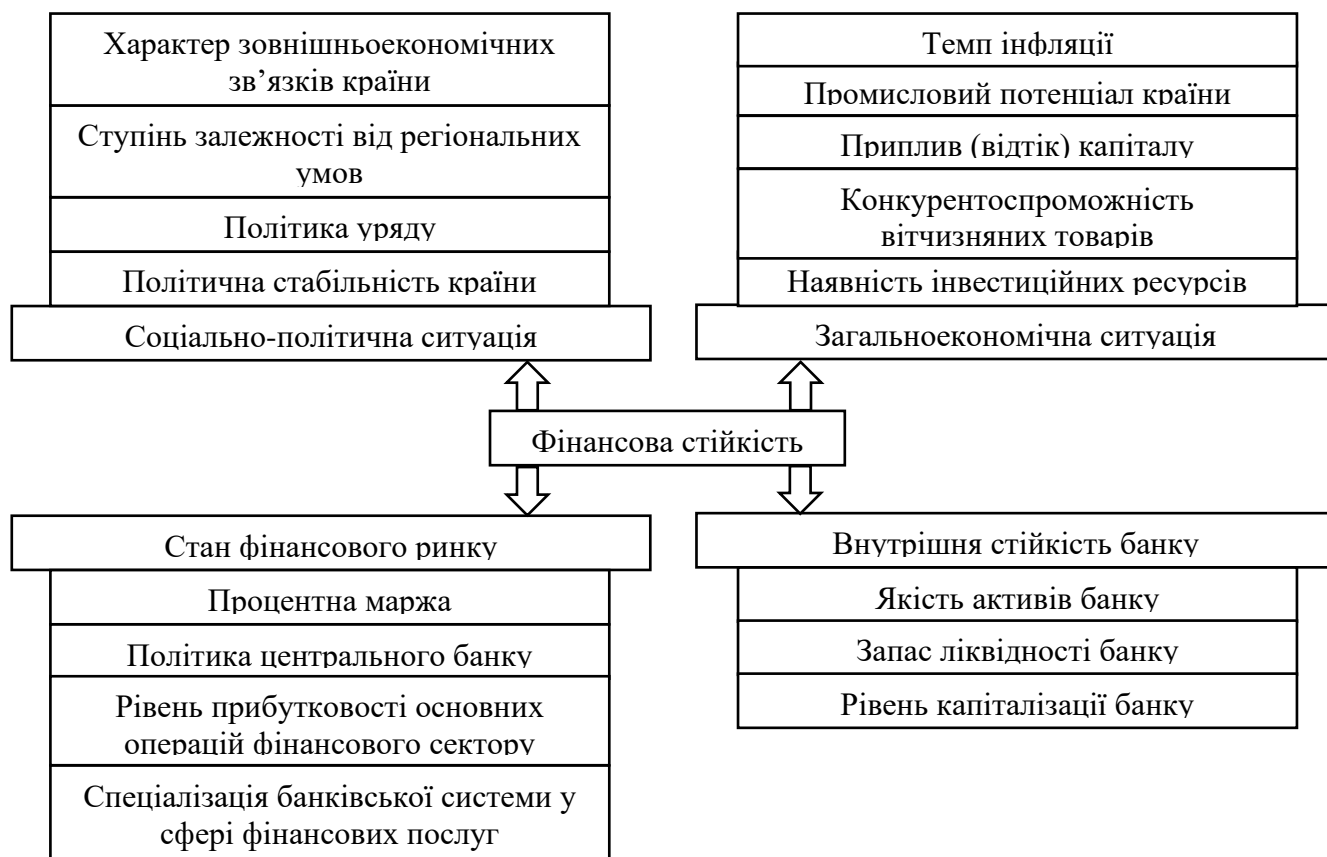

Рисунок 1.1 – Групи чинників, що впливають на фінансову стійкість банку

Так до факторів, що впливають на фінансову стійкість відносяться як чинники внутрішнього середовища банку, які пов'язані в першу чергу з якістю та забезпеченістю фінансовими ресурсами банку та достатністю рівня капіталізації, так і чинники фінансового ринку, які пов'язані з політикою НБУ та загальним становищем банківської системи.

Також на банківську установу яка є суб'єктом економіки впливає загальноекономічна ситуація в країні, наявність ресурсів в суб'єктів економіки, їх здатність створювати економічну цінність, темп інфляції, тощо.

Оскільки банк є юридичною особою, яка діє в межах певної країни (країн), то на них безпосередньо впливає політична ситуація в країні, яка безпосередньо пов'язана з політикою держави, та її політичною стабільністю, також в умовах глобалізації значне місце займає характер зв'язків з іншими країнами.

Дослідження дозволили виділити ключові ендогенні чинники які мають суттєвий ступінь впливу на фінансову стійкість банківської системи, а саме: політична та економічна нестабільність, девальвація національної грошової одиниці, недовіра до банків, суперечливість механізму рефінансування банків, здорожчання кредитних ресурсів, погіршення якості кредитного портфеля, скорочення ресурсної бази, зростання процентних ставок, тощо. Основна задача банку для збереження його внутрішньої фінансової стійкості – забезпечення платоспроможності та прибутковості (рисунки 1.2) [22].

Це можливо завдяки підтримці відповідного рівня: якості активів, запасу активів, рівня капіталізації банківської системи. Якість активів банку досягається за рахунок виваженої політики банку, щодо розміщення активів, правильно організованої інвестиційної діяльності.

Також банкам необхідно підтримувати достатній рівень ліквідності активів, для розрахунку за своїми зобов'язаннями за рахунок вільних грошових ресурсів, а також підвищувати капіталізацію банку, оскільки саме капітал використовується в разі покриття зобов'язань та ризиків.

Водночас не можна не враховувати вплив екзогенних факторів серед яких є стан на міжнародних фінансових ринках, міжнародна політична ситуація,

взаємовідносини між країнами в економічному аспекті. Але, враховуючи периферійність вітчизняної економіки, можемо говорити про досить незначний зовнішній вплив. Внутрішня стійкість банку спрямована на забезпечення платоспроможності та прибутковості, а також високого рівня довіри до банківської установи. І саме стабільність функціонування кожного окремо взятого банку забезпечить ефективність та надійність функціонування всієї системи, що позитивно позначиться на фінансову, економічну та національну безпеку держави [22].

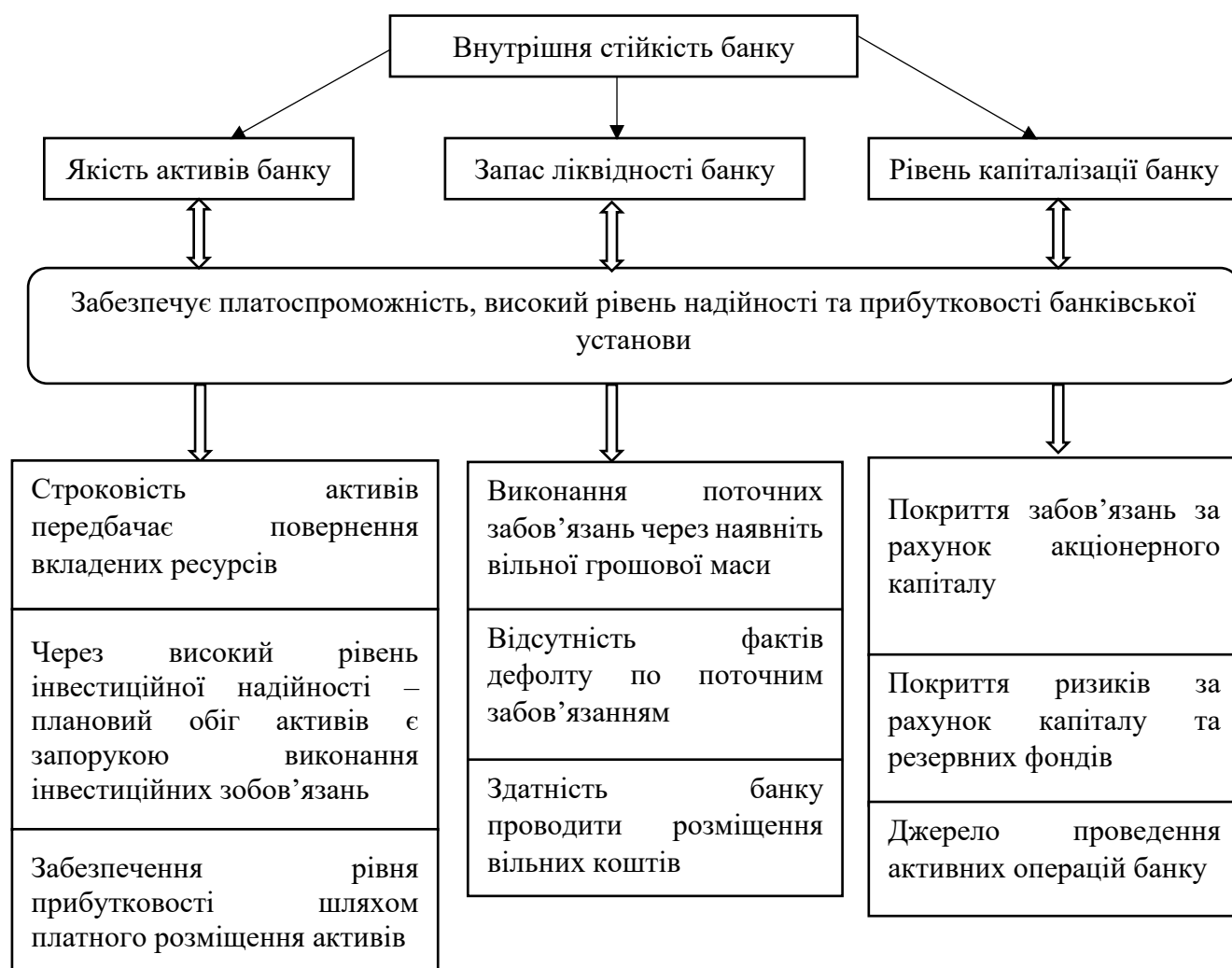

Рисунок 1.2 – Чинники впливу на внутрішню стійкість банку

Отже в підсумку варто зазначити, що при належному забезпеченні банківської стійкості, підтримка високого рівня якої в свою чергу позитивно відобразиться на загальній картині фінансового стану держави. Фінансова стійкість

та стабільність є запорукою фінансової безпеки. Основним завданням з забезпечення ефективного функціонування банківської системи покладається на державу, як орган, який має сприяти балансу інтересів всіх учасників банківського сектору, при цьому забезпечуючи стабільно високий рівень фінансової стійкості.

1.3 Методичні основи оцінки фінансової стійкості банківської системи

В науковій літературі виділяється низка методик, що дозволяють оцінити рівень фінансової стійкості банківської системи за допомогою різних механізмів та інструментів.

Так регулюючі органи більшості країн світу використовують широкий перелік систем та методологій, що дозволяють на основі оцінки кількісних та якісних показників розрахувати рейтингову оцінку банку.

Варто зазначити, що базуючись на світовій практиці, науковці сходяться в думці та зазначають, що при оцінці фінансової стійкості більшу ефективність мають саме економіко-математичні методи, які дають змогу отримати в числовому вираженні характеристику фінансової стійкості, що в подальшому дозволяє здійснити групування установ за надійністю.

Що стосується України то в державі набула поширення система розроблена в США в 1978 році, яка відома під назвою CAMELS, в подальшому дана методика почала включати операційний ризик, та відповідно розширивши назву до CAMELSO. Дана система ґрунтується на аналізі показників зазначених в додатку В, та виведення в подальшому комплексної рейтингової оцінки. Так отримання оцінки за кожним критерієм дозволяє виявити на основі оцінки напрями котрі потребують контролю з боку органів банківського нагляду. Варто зазначити, що дана система діяла в Україні з 1998 року до 1 жовтня 2020 року, в подальшому актуальності набула система SREP (Supervisory Review and Evaluation Process), яка зокрема враховує попередньо діючу систему. Так SREP є системою котра є

безперервною та здійснюється одночасно за всіма банками, так на даний момент оцінка з-за допомогою SREP не є публічною [16].

Серед комерційних юридичних осіб до яких належать: Бізнес портал Mind.ua, Інформаційно-аналітичний центр “Банк-Інформ” при АУБ, Українська фінансова група та інші, також здійснюється оцінювання діяльності банків, в свою чергу вони використовують різні методи та включають відмінні показники. Варто відмітити, що вище зазначені установи не визначають узагальнену оцінку фінансової стійкості, а лише ранжують економічних агентів за відповідними показниками.

Так більшість країн використовують зазначені в додатку В системи оцінки фінансової стійкості банківської системи.

Як видно з додатку В більшість систем оцінювання банківської стабільності базуються на таких основних показниках, як капіталізація ліквідність та прибутковості активів, а також проводиться аналіз ризиків притаманних банківській діяльності.

Отже, варто зазначити, що аналіз та оцінка фінансової стійкості банку ґрунтується в першу чергу на показниках: капіталу, частки іноземного капіталу в банківській сфері, рентабельності активів та капіталу, доларизації економіки, ліквідності, чистого процентного спреду, тощо.

В науковій літературі А.С. Сизова класифікує підходи до оцінки фінансової стійкості наступним чином:

- коефіцієнтний аналіз й аналіз однорідних груп;
- рейтингові системи оцінки, що передбачають ранжування банків;
- комплексні оцінки банківського ризику;
- статистичні моделі;
- макропруденційний аналіз [38].

Отже, різні фактори як внутрішнього так і зовнішнього середовища банку здатні негативно впливати на фінансову стабільність банківської системи, так шоки, котрі впливають на один окремий комерційний банк, потенційно несуть відображення на весь банківський сектор, ставлячи під загрозу загальний показник фінансової стійкості.

Необхідно відмітити, що на рівні регулятора банківської діяльності не створено єдиного показника, що дозволяє на основі певної групи показників та коефіцієнтів вивести загальний показник фінансової стійкості банківської системи. Зазвичай з даною метою аналізуються групи показників: капіталізація, ризики банківської діяльності, рентабельність активів та капіталу, якість позичкового капіталу, тощо.

Таким чином в світі існує велика кількість моделей що дають змогу проаналізувати та дати оцінку фінансовій стійкості, так на увагу заслуговує методика Z-score, яка в свою чергу не набула поширеності в Україні, але використовуються такими інстанціями як МВФ та Національний банк Казахстану, Світовий банк, тощо.

Так як і кожний метод він має свої переваги та недоліки, до переваг можна віднести глобалізацію показника, що дозволяє проводити аналіз між країнами для оцінки конкурентоспроможності систем окремих країн.

Експерти виділяють недоліком показника Z-score часову затримку, іншим недоліком можна виділити, що при оцінюванні Світовим банком фінансової стійкості Україні показник відображений в річному вимірі, що в свою чергу не показує ситуацію за квартали, місяці. Значним недоліком також можна вважати, що оцінка з-за допомогою Z-score проводиться лише на даних бухгалтерського обліку.

Автори наукових публікацій ототожнюють даний показник та називають його показником фінансової стійкості та стабільності, оскільки він показує ситуацію, що вже реалізувалась і виступає не тільки як характеристика вразливості, але й дає більш широке уявлення щодо стабільності розвитку [40].

В першу чергу популярність розрахунку фінансової стійкості даним методом пов'язана з можливістю отримання та аналізу активів і співставлення з сумою боргу, що в цілому є оцінкою можливості переходу банку або всієї банківської системи в категорію неплатоспроможних [7].

Відповідно до Світового банку, формула розрахунку показника має наступний вигляд:

$$Z = \frac{(k + u)}{\delta}$$

де: Z – показник стійкості;

μ – середнє значення рентабельності активів ROA;

k – відношення капіталу до активів;

δ – стандартне відхилення показника рентабельності активів за аналогічний період, яке також розглядається в якості показника волатильності доходів [2, 5].

Відповідно збільшення значення показника є позитивним явищем та характеризує зменшення можливості банкрутства та неплатоспроможності банку.

Таким чином на основі вище наведеної інформації можна спостерігати застосування широкого спектру методів та прийомів з боку регулятора банківської діяльності для аналізу та оцінки ФСБС, як кількісні показники так і якісні, що дозволяє на ранньому етапі виявити проблеми для подальшого зосередження уваги на факторах, що дестабілізують ситуацію на банківському ринку країни.

Отже, згрупувавши наведену інформацію в даному розділі можна зробити висновок, про те, що фінансова стійкість банківської системи є важливим елементом для функціонування грошово-кредитних відносин як в середині країни так і на міжнародній арені.

В ході аналізу було зазначено, що на даний момент не існує єдиного підходу до визначення поняття фінансова стійкість, та попри це переважна більшість науковців асоціюють її з достатністю, платоспроможністю, підтримкою високого рівня прибуткових активів та фінансових ресурсів, при забезпеченні нормативного рівня ліквідності.

Оскільки поняття фінансової стійкості тісно інтегровано в банківську діяльність тож на стійкість впливає низка факторів, які загалом можна поділити на такі категорії: соціально-політична ситуація, загальноекономічна ситуація, стан фінансового ринку, а також внутрішня стійкість банку. Варто зазначити, що внутрішня стійкість банку складається з таких складових: якість активів, запас ліквідності та рівень капіталізації.

Що стосується методів оцінювання стійкості банків – то як в літературі, так і банківській практиці їх існує велика кількість. Стосовно України то Національний банк використовував систему CAMELSO, до 1 жовтня 2020 року, розроблену в США в 1978, на даний момент їй на зміну прийшла система SREP.

Також потрібно приділити увагу такому показник як Z-score, котрий не набув широкого поширення в Україні, попри це використовується в широкому колі закордонних інстанцій (МВФ, Національний банк Казахстану, тощо), та дозволяє розрахувати загальний показник фінансової стійкості банківської системи.

2 АНАЛІЗ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ОЦІНКА ЇЇ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ.

2.1 Загальні фінансово-економічні показники розвитку вітчизняної банківської системи за період з 2008 по 2020 рік

За часи свого функціонування банківська система України стикається з складними економічними ситуаціями, кризовими явищами, недосконалістю законодавства, низьким рівнем довіри до банківської системи. У зв'язку з цим одним з головних завдань держави в особі Національного банку України є забезпечення фінансової стійкості та стабільності банківської системи.

Варто зазначити, що банкрутство банку може запустити ланцюгову реакцію, особливо якщо це системно важливий банк. Отже регулятор повинен своєчасно виявляти та реагувати на чинники, які можуть становити загрозу для стійкості банківської системи зокрема та фінансової стійкості загалом.

Аналіз стану розвитку банківської системи за 12 років дає змогу стверджувати, що за останні п'ять років в Україні значно скоротилась кількість діючих банків (рис 2.1) [22].

Оцінка динаміки кількості банківських установ за аналізований період, дозволила виділити три періоди:

- 2008-2014 – період стійкого зростання кількості банків, середнє значення яких становило 178 одиниць. Дана тенденція обумовлена ємкістю ринку та дефіцитом фінансових ресурсів.
- 2015-2017 – період, різкого зниження кількості банків. Це пов'язано з діями Національного банку України, а саме з політикою виводу неплатоспроможних банків з ринку, військовими діями на сході країни, анексією Криму.
- 2018-2020 – період завершення процесу очищення банківської системи, кількість банків стабілізувалася. Контроль НБУ за основними показниками через проведення стрес-тестування.

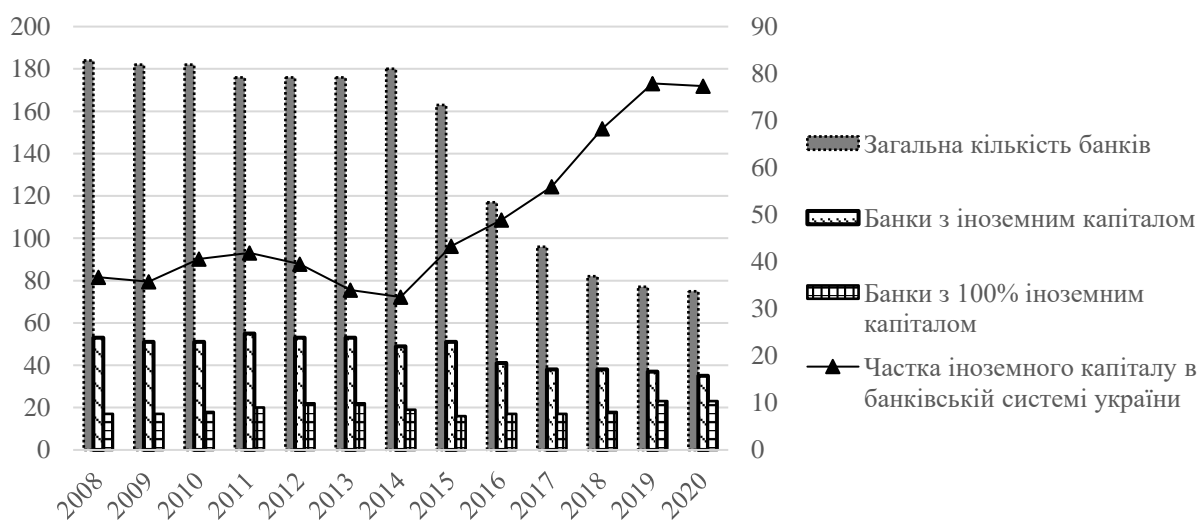

Рисунок 2.1 – Кількість банківських установ в Україні за 2008-2020р

Порівнюючи початок періоду дослідження, а саме 2008 рік та 2020 рік, можемо спостерігати, що за рахунок ліквідації неплатоспроможних банків їх кількість скоротилась в 2,5 рази. Також спостерігається досить різке падіння частки іноземного капіталу в загальній сукупності капіталу банківської системи України, що безумовно позитивно впливає на стійкість банківської системи. Водночас дані цього показника попередніх періодів є досить високими, що обумовлює необхідність пильного контролю наглядового органу цього питання, тому що саме залежність від кон'юнктури фінансового ринку та політики країни-власника економічного агента, ускладнює процес регулювання [22].

Безумовно важливим є аналіз активних та пасивних операцій – як необхідною формою діяльності банківської установи з метою отримання прибутку. Основу банківських пасивів складають зобов'язання, які становлять в середньому 87%. Слід відзначити тенденцію до збільшення загальної суми пасивів, так порівнюючи перший та останній аналізований період то загальна сума пасивів в 2020 році збільшилась майже в 7 разів, цьому сприяла виважена політика банків (Додаток Г). Незважаючи на перманентність кризи в Україні обсяги зобов'язань збільшились, що говорить про загальну довіру населення та суб'єктів господарювання до банківського сектору. Щодо загального обсягу активних операцій банку прослідковується збільшення за аналізований період так порівнюючи 2020 та 2008

рік, то активи банківської системи зросли на 87,2%. Також резерви за активними операціями також зростають за аналізований період банків, що позитивно відіграє на забезпеченні фінансової стійкості банківської системи, попри це в 2020 році спостерігається зниження рівня резервів до рівня в 2016 році, це пов'язано з кризовими явищами в економіці, що пов'язано з розповсюдженням хвороби, COVID-19. З рисунку 2.2 можна спостерігати значний темп росту резервів, що пов'язано жорсткою монетарною політикою банку, як одним з його інструментів, що дозволяє згладжувати непередбачувані коливання ліквідності [22].

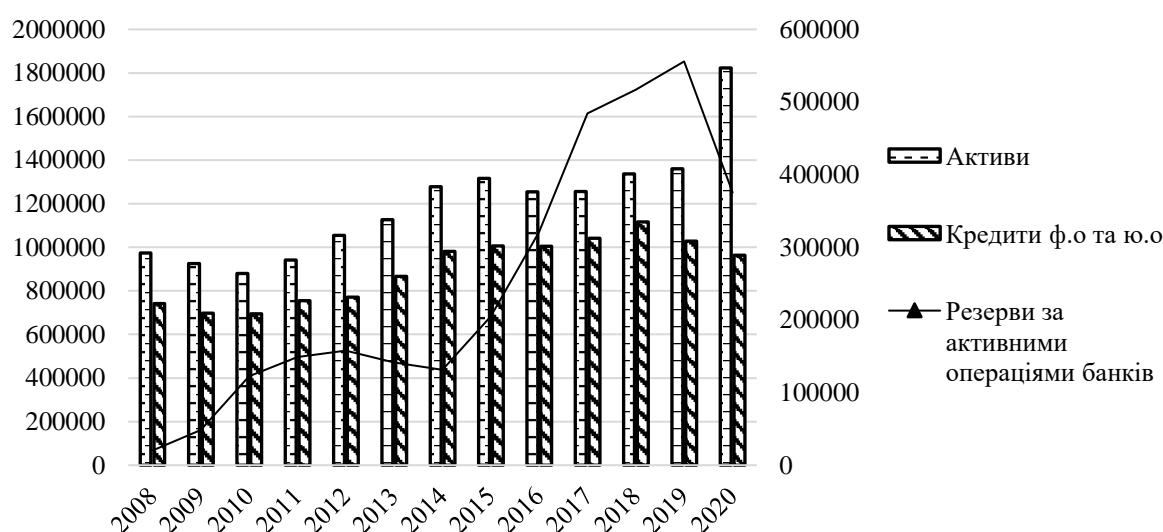

Рисунок 2.2 – Загальний обсяг активних операцій банківської системи, млн грн

Важливо зазначити, з одного боку резервування підвищує стійкість банку, водночас знижує обсяг капіталу та прибутку. Проте, зважаючи на нестійку економічну ситуацію в країні, підвищені вимоги резервування є необхідною умовою для забезпечення фінансової стабільності.

Валовий внутрішній продукт (далі – ВВП) є узагальнюючим показником який слугує індикатором розвитку економіки. Оскільки учасники о ринку є суб'єктами розширеного відтворення ВВП, так і ріст ВВП є позитивним аспектом, що забезпечує стійкість банківського сектору. Так варто зазначити, що відношення капіталу до ВВП на 2008 рік становить 12,5%, порівнюючи з іншими країнами Європи де даний показник, становить до 40% [19]. З 2008 року можна побачити, зменшення відношення усіх показників, дана тенденція пов'язана з економічною

кризою України 2008-2009 років, що в подальшому з продовжувала знижуватись, варто також зазначити, що в останні два роки збільшився показник відношення активів та зобов'язань до ВВП (Рис. 2.3) [22].

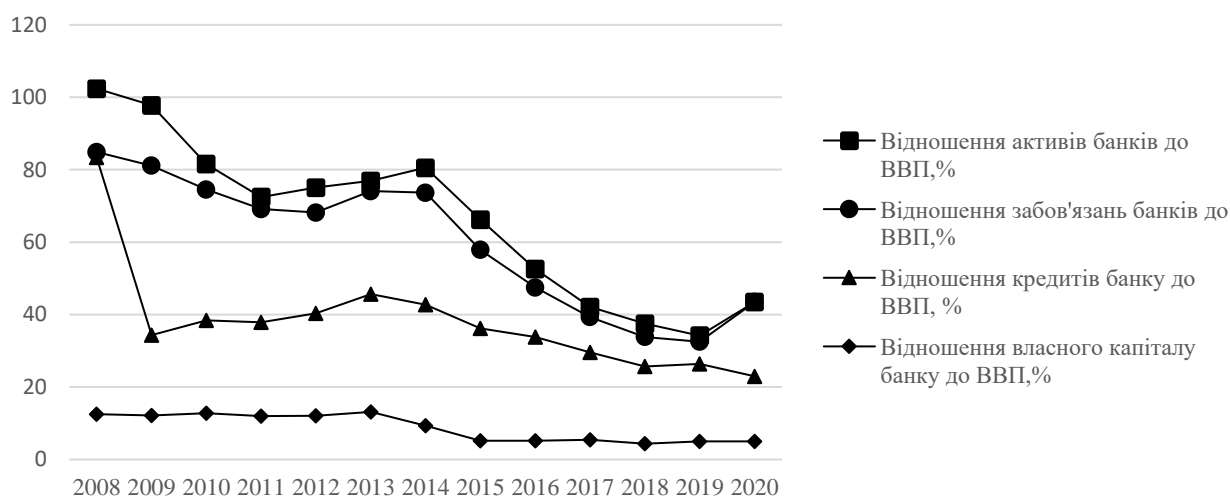

Рисунок 2.3 – Співвідношення показників банку до ВВП

Але якщо на початок аналізованого періоду кількість учасників ринку становило 165 одиниць то в 2019 році вже 75 банків забезпечують економіку тією ж самою кількістю ресурсів, що безумовно є позитивним сигналом та спрощує систему нагляду та контролю з боку регулятора.

Національним банком було запропоновано ряд заходів для покращення ситуації, які діяли до кінця 2014 року, основними з них можна виділити:

- збільшення з 1 квітня 2009 року нормативи резервування за кредитними операціями по кредитах;
- розробити механізми обмеження верхньої межі ставки залучення банківськими установами на внутрішньому ринку депозитів фізичних осіб;
- посилення вимоги щодо прозорості корпоративного управління банками, зокрема визначення реальних власників
- запровадити норматив резервування для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків у розмірі 100 % від обсягу наданих кредитів на споживчі потреби тощо [34, 22]

Попри заходи Національного банку та при незначному покращенні показників 2011-2013 років з початку 2014 року вітчизняна банківська система

потрапляє в несприятливу економічну ситуацію спричиненою військовим конфліктом на Сході, анексією Криму Російською Федерацією. Падіння внутрішнього попиту та зниження обсягів експорту та ряду інших факторів спричинили падіння реального ВВП на 6,8%. Висока економічна та політична невизначеність та збільшення спекулятивних операцій банками, призвела до різкого зростання попиту на іноземну валюту. Це, разом із падінням експорту, спричинило стрімке знецінення гривні з 5,30 за одиницю долар США, до 28,27 на кінець 2020 року. [15] Саме з початку 2014 року Національний банк почав очищення банківського сектору України від неплатоспроможних банків, було ліквідовано 90 економічних агентів, які становили одну третю активів від всієї банківської системи [14]. За період 2014-2018 можна побачити тенденцію до зменшення відношення банківських показників до ВВП, що негативно позначається на банківській системі на її фінансовій стабільності та фінансовій стійкості в цілому. Необхідно зазначити, стабілізацію ситуацію в 2019-2020 роках [22].

Внаслідок нестійкого економічного середовища, то актуальним питанням є управління процесом капіталізації банківської системи, оскільки в разі недостатнього обсягу власного капіталу, банківська система стикається з великою кількістю ризиків, котрі становлять загрозу для банківської безпеки. Так за аналізований період банки виконують зазначені нормативи (додаток Д) [22].

Так мінімальне значення Н2 було зафіксовано 2008, 2014 та 2016 роках. На даних етапах функціонування банківська система переживала значні економічні проблеми, проте банки не порушували нормативи Національного банку. Також в 2014-2016 роках спостерігається значне зростання нормативу Н8, з подальшою нормалізацією ситуації в 2019 році. Проте, варто зазначити, що рівень капіталізації банку підвищився, також економічні агенти покращили своє становище та досягли найбільшого рівня прибутковості за аналізований період. Також варто розглянути основні операції за допомогою яких, банківські установи формують власні ресурси та надають ресурси з метою отримання прибутку (додаток Е) [22].

Так на всьому аналізованому проміжку фізичні особи вкладали більшу суму коштів на депозити, як особи, що мають вільні грошові ресурси, при цьому загальна сума вкладів непинно зростала, так депозити зросли на 87% порівнюючи 2019 та 2008 рік. Що стосується кредитів то обсяги кредитування юридичних осіб значно перевищують кредитування фізичних осіб, в середньому їх позначка - 76,32%. (Додаток Е) [22].

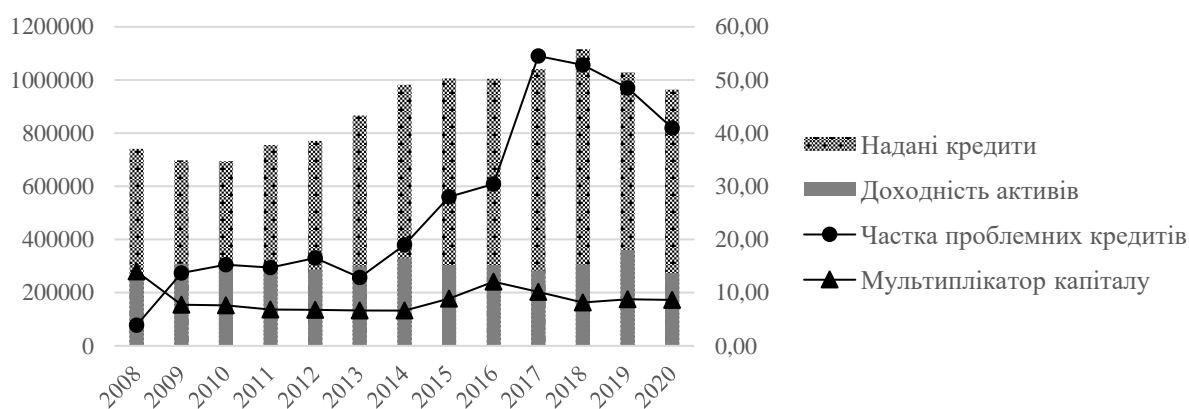

Рисунок 2.4 – Оцінювання ефективності функціонування банківської системи України

Так зі збільшенням обсягів кредитування зростає і частка непрацюючих кредитів особливо це помітно з 2014 року, що пов'язано з початок нової економічної кризи. Так Приватбанк має частку NPLs на рівні 80%, більшість з них це кредити юридичних осіб, які пов'язані з колишніми власниками банку. Також значні обсяги непрацюючих активів у Ощадбанк та Укрексімбанк де основна складова NPLs – це кредити видані до 2014 року [10]. Цікаво що за даними Світового Банку тільки дві країни на 2020 рік мають більший обсяг NPLs: Екваторіальна Гвінея (48,86%) та Сан-Марино (53,08). Велика частка непрацюючих кредитів є тягарем для банківської системи України та є ризиком для стійкого розвитку [1].

Також НБУ запровадив від 18.07.2019 постанову №97 Про затвердження Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України з метою скорочення рівня непрацюючих активів [33]. Дана постанова

передбачає процес управління активами, який повинен задіяти всі етапи життєвого циклу банку [22].

Водночас дохідність активів зростає в середньому вона становить 15-17%, за 2020 рік спостерігається зростання на 2% порівнюючи із середнім значенням. Нестійка та нестабільна банківська система призводить до того, що банки та банківська система в цілому не спроможна виконувати покладені на неї функції, про це свідчить мультиплікатор капіталу значення якого в середньому становить 8,69% при необхідному рівні 12-15% [26].

На особливу увагу заслуговує аналіз співвідношення кредитів в розрізі валют оскільки питання доларизації вітчизняної економіки лежить в площині загроз для її фінансової стабільності. Можна прослідкувати, що під час нестабільних економічних ситуацій, які спостерігались в 2008-2009 та 2014-2016 роках, кредити в іноземній валюті становлять 50%, а то й більше відсотків в кредитному портфелі банків (рис 2.5). В інших роках аналізованого періоду фіксується, збільшення частки кредитів в національній валюті, проте обсяг кредитів в іноземній валюті залишається досить значним. Кредити в іноземній валюті мають ряд позитивних аспектів, а саме: забезпечення збільшення прибутковості банківської діяльності, підтримання інвестиційного потенціалу вітчизняної економіки, мають й негативний чинник. Досвід криз 2008, 2014 років, свідчить, що ризиків та загроз, як для фінансової стійкості банківської системи, набагато більше [22].

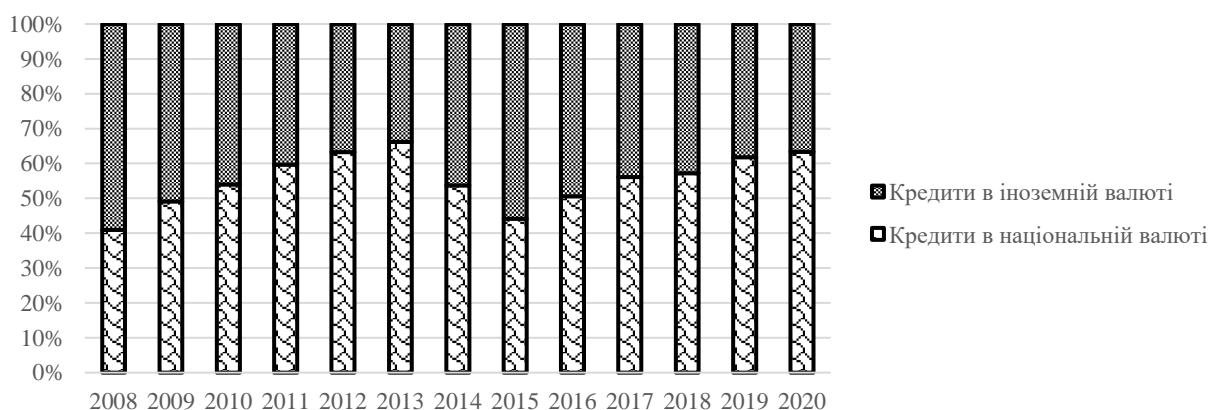

Рисунок 2.5 – Співвідношення кредитів, які надані в національній та іноземних валютах

Перш за все під час фінансової кризи залишаються незахищеними реципієнти фінансових ресурсів, тиск на валютний курс та складність регулювання. НБУ під час глибоких фінансових потрясінь проводить реінансування банків. Так за четвертий квартал 2008 р. та 2009 р. було виділено 164,4 млрд. грн., у 2014 р. – 222,9 млрд. грн., 2015 р. – 99,0 млрд. грн. Водночас для фізичних осіб які мали долларові кредити, тільки під тиском суспільної думки, було зафіксовано курс 12 грн./дол. та накладено мараторій на відчуження житла за борги до договорів валютної іпотеки до 21 квітня 2021 року. Негативний вплив на добробут домогосподарств ряду факторів, які були спричинені спалахом епідемії COVID-19 та відсутністю законодавства, яке б регулювало діяльність колекторських компаній, може призвести до спалаху соціального невдоволення та безумовно матиме негативний вплив на фінансову стійкість банківської системи. Питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів, оптимальне значення якого має перебувати на рівні 60%, демонструє тенденцію до зниження [36]. Частка споживчих кредитів також знижувалась за аналізований період, в першу чергу це пов'язано зі зменшенням доходів населення, що унеможливорює розрахунок за своїми зобов'язаннями, проте в 2019 році ситуація дещо покращилась та вийшла на рівень 2011 року, та в 2020 році продовжувала покращуватись [22].

Таким чином фізичні та юридичні особи не зацікавлені в довгостроковому вкладанні коштів, що є негативним для банківської діяльності. Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів вказує на значні проблеми в даному секторі, що ставить під загрозу фінансову стійкість банків.

Депозити в національній валюті переважають вкладення в іноземній валюті за весь аналізований період, що є позитивним явищем, проте в кризові періоди економіки населення та суб'єкти господарювання починають віддавати перевагу іноземним валютам, що породжує загрозу для фінансової стабільності. В 2008-2009 та 2014-2017 роки співвідношення депозитів в національній та іноземній валюті становили близько 50%, 55% в бік Української грошової одиниці (рис 2.6) [22].

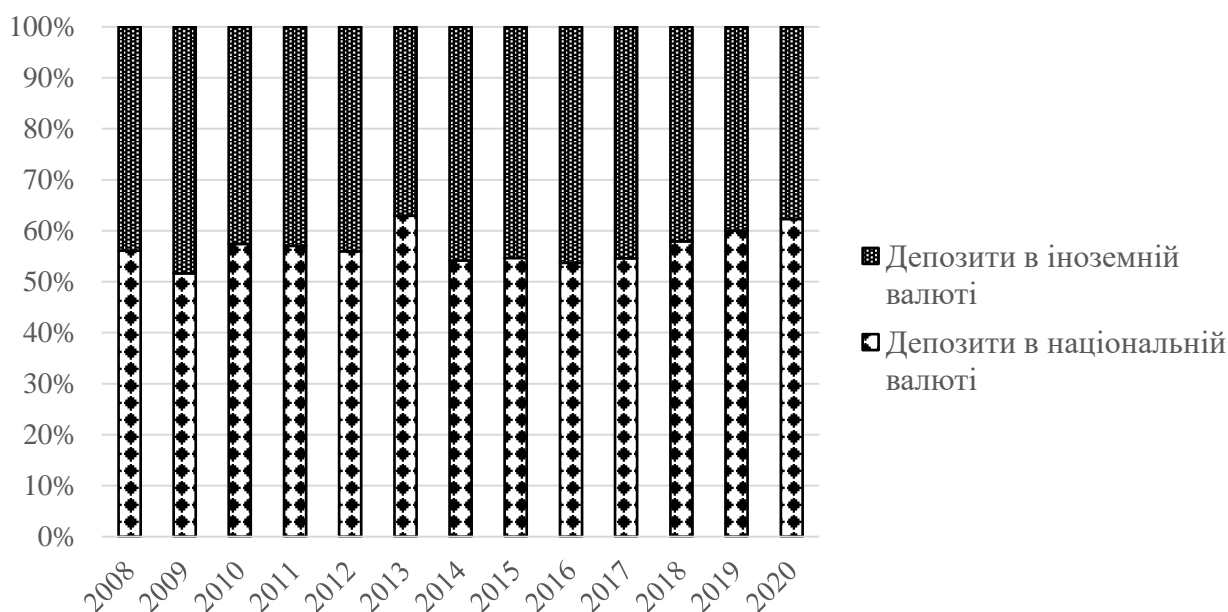

Рисунок 2.6 – Співвідношення депозитів, які надані в національній та іноземних валютах

Варто зазначити, що Банківська система України функціонує та розвивається в складних економічних умовах. Економічні кризи 2008-2009, 2014-2015, негативно позначились на фінансовій стійкості банківської системи. Також різке зниження показників можна побачити в 2015-2016, проте варто відмітити, що за останні роки діяльності банків України вони змогли покращити свої показники, цим самим забезпечивши більший рівень фінансової стабільності. Проте опираючись на міжнародні дані вітчизняна банківська система значно уступає в даному критерії.

Варто відмітити, що в вітчизняній банківській системі за аналізований період значно знизилась кількість банків, це пов'язано з виведенням неплатоспроможних банків з ринку з метою забезпечення стійкості банківської системи.

Також спостерігається факт доларизації економіки, за в проблемних для економіки роках, що негативно позначається стійкості банківської системи. Інший вагомий показник, що впливає на стійкість є частка прострочених кредитів, яка в свою чергу є катастрофічно високою, попри це варто відзначити тенденцію до зниження показника.

2.2 Аналіз стану фінансової стійкості банківської системи України

Банківська система України функціонує в нестабільних економічних обставинах, що підтверджується основними показниками банківської системи, так 2008-2009 та 2014-2016 роки виявились досить складними України, що підтверджується коефіцієнтним аналізом та місцем банківської системи України в міжнародних рейтингах.

Важливим кроком також є провести оцінку рентабельності активів (ROA) та рентабельності капіталу (ROE). Аналізуючи дані показники можна зробити висновок, що за період з 2008 по 2020 рік спростерігались додатні значення рентабельності активів, проте порівнюючи з зарубіжною практикою, де оптимальним рівнем даних показників є 1,7% для рентабельності активів та 15% для рентабельності капіталу, то їх рівень в Україні є низьким, особливо це помітно в 2014-2016 роках де спостерігається різке значення показників ROA та ROE, проте в 2018-2020 роках ситуація стабілізувалась (Рис. 2.7, Додаток Ж) [6].

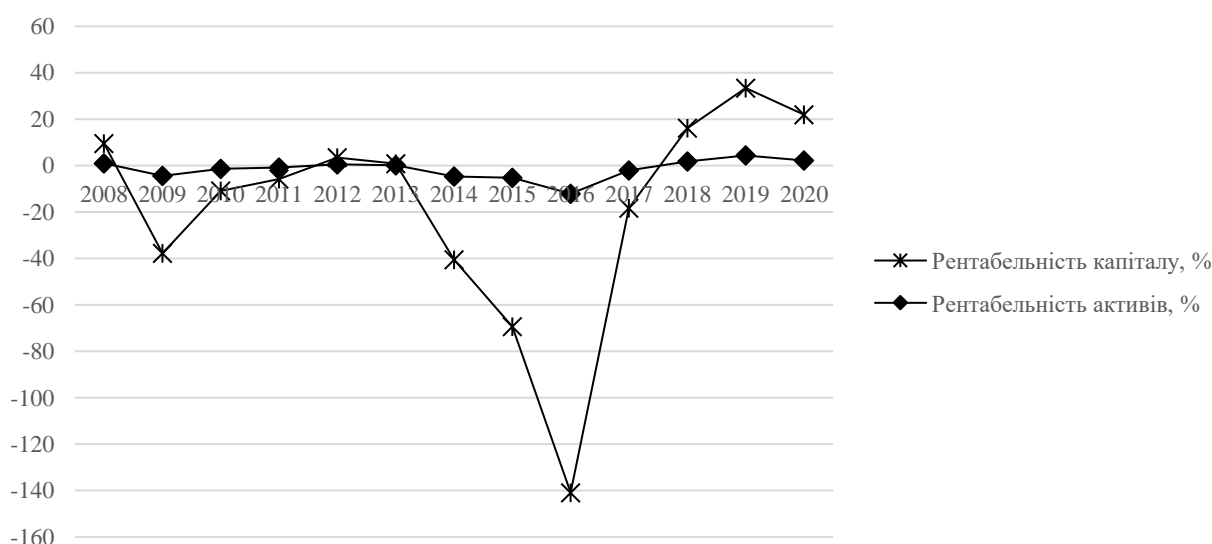

Рисунок 2.7 – Показники ROA та ROE за період з 2008 по 2020 рр.

Світова фінансова криза негативно вплинула на стан банківського сектора, що призвело до фінансових втрат в банківській системи. Після тимчасового відновлення 2010-2013 роки, нестабільна політична, економічна ситуація та

військовий конфлікт 2014 року негативно позначився на розвитку, так в 2016 році, рентабельність активів була -12% та рентабельність капіталу -122%. Дана ситуація пояснюється низькою якістю активів, котра стала головною причиною зменшення рентабельності банківської діяльності, особливо це характерно для державних банків. Основним виходом із даної ситуації було зниження відрахувань у резерви під проблемні активи, що дозволило в кінці 2017 початку 2018 року вийти з від'ємних показників ROA та ROE. Так рентабельність капіталу становить від 10 до 20%, а в часи кризи досягала від'ємних значень, 2016 рік як вже зазначалось був складним для банківської системи. За весь аналізований період вітчизняна банківська система була малорентабельна в плані активів, а в часи криз збитковою, проте останні роки спостерігається позитивна динаміка що сигналізує про збільшення стійкості банківської системи [6].

Важливими показниками для банківської системи є нормативи ліквідності, які свідчать про здатність вітчизняних банків виконувати своїх грошові зобов'язання внаслідок збалансованості строків та сум погашення розміщених активів і зобов'язань банку (Додаток И) [22].

Коефіцієнтний аналіз банківської системи показує, що коефіцієнт надійності банків при суттєвому зниженні до мінімуму у 2015 році, поступово зростає і в 2019 та 2020 році перевищив позначку докризового 2014 року. Коефіцієнт фінансового важеля показує здатність банку залучати ресурси, даний показник показує таку ж криву як і коефіцієнт фінансової надійності. Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів з 2014 по 2017 не виконується, що свідчить про недостатність капіталу для покриття ризиків за активними операціями, але показник за 2018-2019 роки зріс, з подальшим зниження до 11% в 2020 році, в зв'язку з економічно несприятливою ситуацією та хворобою COVID-19. Коефіцієнт мультиплікатора капіталу не відповідає нормативному значенню за весь аналізований період, у 2020 році даний показник становить 11,5 при мінімальних 12, що безумовно негативно відображається на фінансовій стійкості банківської системи. Так загальний рівень показників при різкому зниженні з 2008 року до 2016 має негативну тенденцію до

зниження, так після 2016 року показники починають виходити на докризовий період та мають високий темп росту [22].

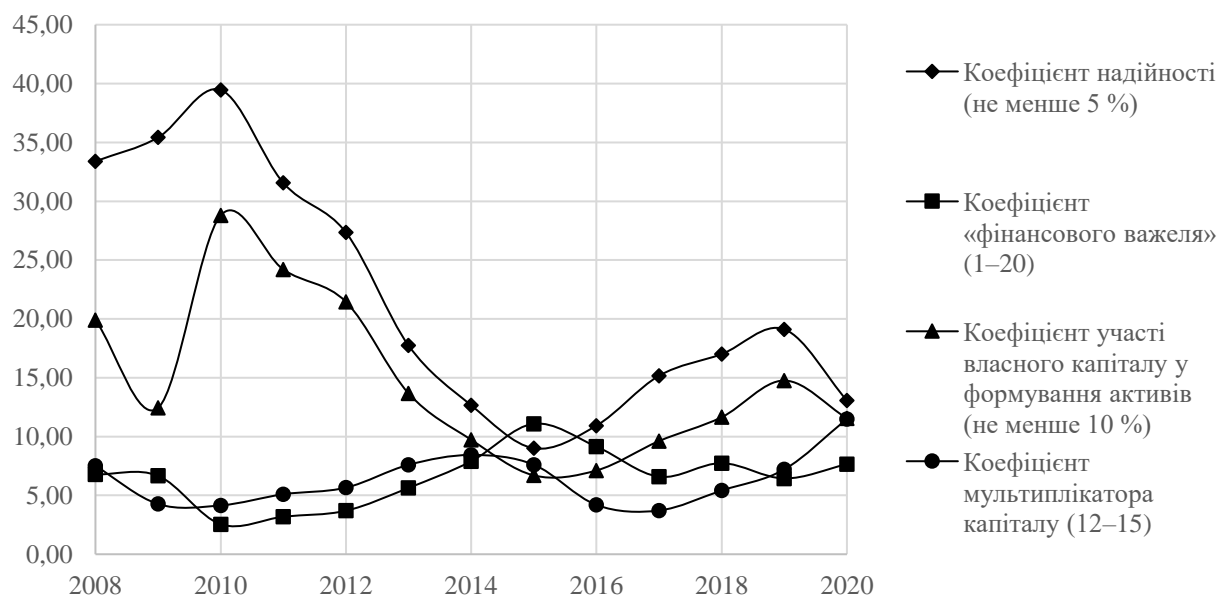

Рисунок 2.8 – Показники фінансової стійкості банківської системи України за 2010-2019 рр.

Рейтингування виступає додатковим інструментом, який дозволяє оцінити стійкість банківської систему через оцінку кожного окремого банку, причому складання рейтингів за останні 20 років набуло особливої популярності як в Україні так і за її межами.

Щорічний звіт з глобальної конкурентоспроможності «Global Competitiveness Report» Світового економічного форуму виділяє субіндекс «Стійкість банків/Soundness». [3] Під час економічної кризи 2008-2009 років стабільність банківської системи погіршилась, це також можна побачити в рейтингу за даний період де Україна займає 112 місце, також погіршилась показники розвинених, а перше місце отримала Канада з значенням індексу 6,8. Так роки з 2012-2014 Україна займала 142 та 143 місце, що є майже останніми місцями в списку, також Європейські країни також почали займати нижчі місця в рейтингу. За 2018-2019 рік рейтинг України дещо покращився та наша країна займала 131 місце зі значенням індексу 3,2, проте даний показник залишається вкрай низьким порівнюючи з іншими країнами Європи (Додаток К) [22].

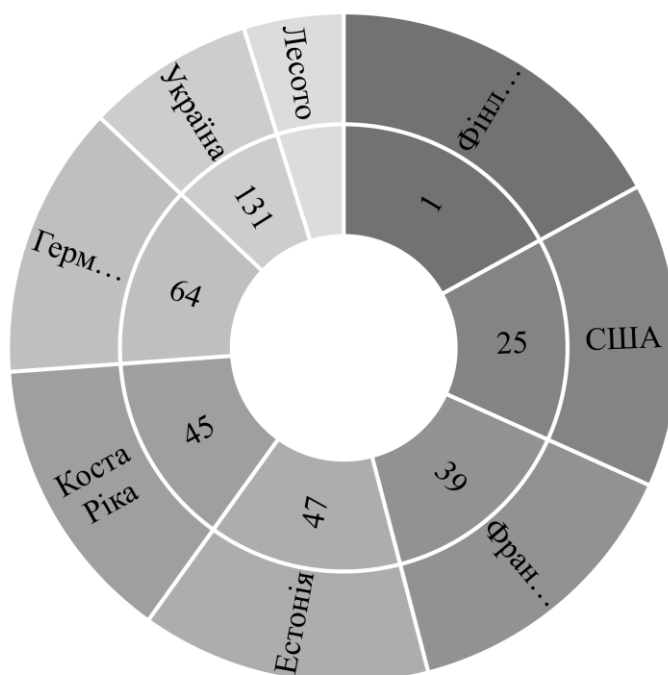

Рисунок 2.9 – Значення показника стійкості банку за звітом Global Competitiveness Report (2018-2019 рік).

Так на 2019 рік передові місця займають країни центральної Європи, які займають високі місця в рейтингу (Германія, Франція, тощо). Також країни центральної та північної Америки займають високі місця. Перше місце на 2019 рік займає Фінляндія, в якій спостерігається високий темп росту ВВП та активний розвиток економіки. Так банківська система Фінляндії має дворівневу систему, політика якої відповідає основним принципам функціонування Європейської фінансової системи.

Таким чином банківська система Фінляндії здійснює основні функції котрі покладені на банківську систему (здійснює кредитування, вигідне вкладання грошових коштів, здійснює моніторинг та контроль за показниками фінансової стійкості та стабільності та підтримка грошового обігу в країні) [31].

Вітчизняне агентство Mind.ua на основі своєї методології рейтингування, виділяє банки котрі займають вагому частку ринку серед платоспроможних банків [35]. Методологія враховує найважливіші показники що впливають на фінансову стійкість банку: достатність капіталу, якість кредитного портфеля, рентабельність діяльності банку, ліквідність, підтримка та ризики власників, безперервність

виплат, системне значення банку, ризик відкритої валютної позиції. Загальний найвищий рейтинг 4,5 отримали: Укрсиббанк, Райффайзен Банк Аваль, ІНГ Банк Україна, Сітібанк (Таблиця 2.1) [22].

Проте варто зазначити, що жоден банк не отримав найвищий рейтинговий бал (5 балів). Найбільша сума активів зосереджена в чотирьох державних банках: Приватбанк, Ощадбанк, УкрЕксІмБанк, Укргазбанк. При цьому частка проблемних кредитів в даних банках становить більше 50%, окрім Укргазбанку (20,7%). Серед банків частка проблемних кредитів є вищою за 50% в: Промінвестбанк, який має найнижчий рейтинг 2,0 та частка проблемних кредитів в якому становить 96,9%, та Банк Кредит Дніпро, з рейтингом 3,0 та часткою NPLs 59,7%. Найнижчий рейтинговий бал мають: Промінвестбанк та Мегабанк. Отже можна зробити висновок, що серед банків, які працюють на території України є велика кількість вагомих для системи банків, котрі мають середній або нижче рейтинг по даній методології, це свідчить про те, що дані банки в разі погіршення економічної ситуації або ускладнення становища конкретного банку може призвести до зниження фінансової стійкості, що є загрозою для фінансової безпеки держави [22].

Таблиця 2.1 – Рейтинг українських банків mind-2020 [22].

Банк	Рейтинг	Чисті активи, млн.грн.	Миттєва ліквідність, %	Проблемні кредити, %
Ukrsibbank	4,5	53775,8	19,2	7,8
Райффайзен Банк Аваль	4,5	92218,3	18,9	7,2
ІНГ Банк Україна	4,5	13222,1	13,0	10,7
Сітібанк	4,5	31401,8	0,5	0,8
Ідея Банк	4,0	5405,7	9,5	32,7
Креді Агріколь Банк	4,0	35312,8	24,9	5,7
ПроКредит Банк	4,0	23879	5,4	4,7
Приватбанк	4,0	314105,9	14,5	80,3
ОТП Банк	4,0	44889,4	14,3	17,9
ПУМБ	4,0	55403,3	10,8	18,1
УкрЕксІмБанк	4,0	141250,8	6,8	58,3
Укргазбанк	4,0	119225,9	18,2	20,7
Кредобанк	4,0	19135,8	11,0	9,0
Альфа-Банк	3,5	71590,5	11,8	37,5
Правекс Банк	3,5	5773,7	15,5	6,3
Ощадбанк	3,5	250486,7	28,6	56,9
Універсал Банк	3,5	17796,4	8,6	20,3

А-Банк	3,5	6464,1	6,6	23,6
Сбербанк	3,0	27648,2	11,5	80,4
ТасКомБанк	3,0	19202,9	9,8	10,1
МТБ Банк	3,0	5580,5	10,9	12,8
Банк Восток	3,0	10805,1	17,7	3,6
Банк Кредит Дніпро	3,0	8819,4	15,8	59,7
Банк Південний	3,0	26688,9	18,5	11,0
Індустріалбанк	2,5	3950,9	13,7	21,9
Банк Інвестицій та Заощаджень	2,5	3819,2	9,1	21,2
Банк Глобус	2,5	3950,1	14,0	12,3
Промінвестбанк	2,0	7095,8	6,1	96,9

Підсумувавши вище наведену інформацію, можна зробити висновок, що стабільність банківської системи потребує постійного аналізу та відповідно прийняття рішень з боку регулятора з метою забезпечення стійкості банківської системи. Відповідно зі зниженням показників за часів кризових явищ в економіці та банківській системі також знижуються показники надійності, мультиплікатора капіталу, тощо. Варто відмітити, що за останні роки банківська система почала показувати позитивну динаміку до росту.

Попри це, відповідно до аналізу України в порівнянні з іншими країнами світу, Україна займає низькі місця за показником стійкості банківської системи та тримається в останній десятці за всі аналізовані роки. Таким чином, Україна має позитивні зрушення в бік підвищення рівня банківської стабільності, попри це на міжнародній арені Україна залишається на досить низьких місцях.

2.3 Застосування методології Z-score для оцінювання фінансової стійкості банківської системи на сучасному етапі її розвитку

Вітчизняна банківська система є вкрай вразливою до нестійких економічних ситуацій, так в разі несприятливих економічних умов економічні агенти зменшують обсяги кредитування та надання своїх послуг, знижується

рентабельність активів та капіталу. Так як в системі нашої країни не запроваджено єдиного показника, котрий характеризував узагальнений рівень фінансової стійкості, що дозволяв би на його основі приймати рішення з боку регулятора банківської діяльності, щодо запобігання кризових явищ.

Варто звернути увагу на звіт НБУ «Грошово-кредитна та фінансова статистика» в якому надається інформація про індикатори фінансової стійкості [10]. Для проведення узагальнюючої оцінки необхідно розрахувати інтегральний показник фінансової стійкості (Додаток Л).

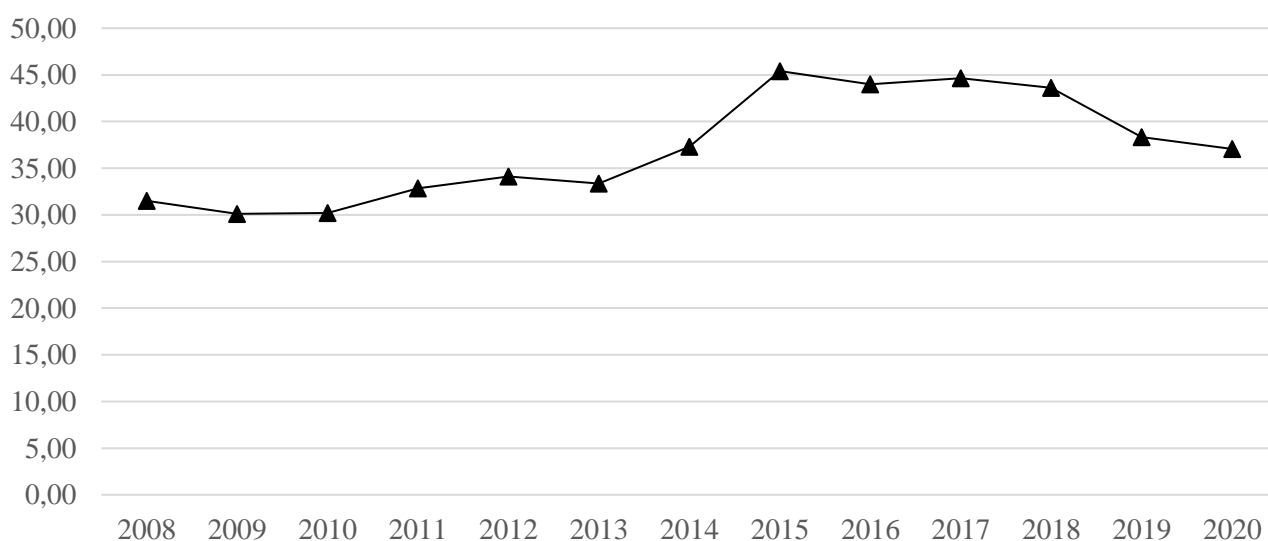

Рисунок 2.10 – Узагальнюючий показник фінансової стійкості банків за період 2008-2020 роки

Показник в період з 2008 по 2013 рік мав незначні коливання та залишався в середньому на рівні 32,02, з початком 2014 року почав покращувати свою позицію, але в 2019 рік знизився до рівня 2014 року, що свідчить про наявність загроз для ФСБС через невиконання нормативів або погіршення попередніх значень показників фінансової стійкості банківської системи. В 2020 році відбувається подальше пониження даного показника, так спостерігається зниження значень в ряді показників, особливо це помітно в показнику співвідношення доходу від торговельних операцій до валового доходу, який набув від’ємного значення, що не спостерігалось за часи функціонування банківської системи України [21].

В першу чергу зниження показника в 2020 році пов'язано з коронакризою спричиненою хворобою COVID-19, котра позначилась на функціонуванні економіки України, а також більшості країн світу. В свою чергу Національний банк зазначає, що банківська система країни поступово проходить період нестабільності, за рахунок задіяння НБУ великого ряду інструментів для подолання кризи. Так центральний банк стверджує, що система в цілому пройшла етап нестабільності та дисбалансу, та продовжує стабільно функціонувати [28].

В свою чергу показник фінансової стійкості показує позитивну динаміку до 2019 року, до початку введення карантинних обмежень, котрі позначились на економіці України, та відповідно на банківському секторі, НБУ в свою чергу заявляє що банки мають достатній рівень капіталізації та ліквідності та пройшли найскладніші етапи кризи, що в подальшому дозволить зміцнити банківську системи та підвищити її фінансову стабільність.

Інший показник, що дозволяє розрахувати узагальнюючий показник фінансової стійкості є Bank Z-score. Даний показник дає змогу проаналізувати можливість дефолту банківської системи країни, зважуючи капіталізацію плюс рентабельність активів з доходністю.

Високе значення Z-score означає більшу відстань до вичерпання капіталу і низьку ймовірність неплатоспроможності банку. Відповідно, чим вище значення показника Z, тим більше стійкий банк [4]

Варто зазначити, при розрахунку показника використовують середнє значення ROA, попри це в літературі пов'язаної з аналізом показника Z-score значення рентабельності активів заміняють його поточним значенням.

Базова формула розрахунку показника виглядає наступним чином:

$$Bank\ Z - score = \frac{(k + \mu)}{\delta} = \frac{ROA + \frac{equity}{assets}}{sd(ROA)} \quad (2.1)$$

де: Z – показник стійкості;

μ – середнє значення рентабельності активів ROA;

k – відношення капіталу до активів;

δ – стандартне відхилення показника рентабельності активів за аналогічний період, яке також розглядається в якості показника волатильності доходів;

ROA – рентабельність активів;

equity – капітал;

assets – активи;

sd(ROA) – відхилення показника рентабельності активів [2, 5].

Динаміка даного показника наведена на рисунку 2.11. Отже, динаміка показника Z, відображає два кризових періоди за аналізований період: з 2008 по 2011 де найбільшого від’ємного значення становить -1,0, з покращенням в 2012 та 2013 роках. Попри це несприятлива економічна ситуація, військовий конфлікт на сході, значно вплинули також і на банківську систему в 2014-2017 роках, так Z-score знизив своє значення до рекордного мінімуму за аналізований період, що дає змогу стверджувати про те, що криза даних років мала глибший ефект на банківський сектор ніж в попередніх роках. Після виходу з кризи відбувається відповідне підвищення показника, так в 2019 році зафіксовано максимальне значення показника на рівні 1,1, що дає змогу стверджувати про зниження вірогідності неплатоспроможності банківської системи, що є позитивним явищем та підвищує рівень фінансової стійкості банківської системи.

Також на основі інформації за період з 2008 по 2020 рік можливо здійснити прогнозування значення показника та його подальших коливань. Використовуючи засіб програми Excel під назвою аркуш прогнозу можливо здійснити прогнозування на певний період [39]. Для більш точного прогнозування потрібний більший масив даних, таким чином проведено прогнозування на наступні два роки.

Прогноз в більшості сценаріїв показує плюсове значення показника, що є позитивним фактом для ФСБС. Попри це, існує можливість, менше 5%, що значення показника знизиться до рівня -1,6 в наступні два роки. Тож, з високою вірогідністю можна стверджувати про два явища:

- 1) Високу вірогідність зростання показника до пікового рівня для вітчизняної банківської системи;

2) В разі несприятливої ситуації на банківському рівні показник продовжить тенденцію 2020 року до зниження, попри це не досягне від'ємного значення.

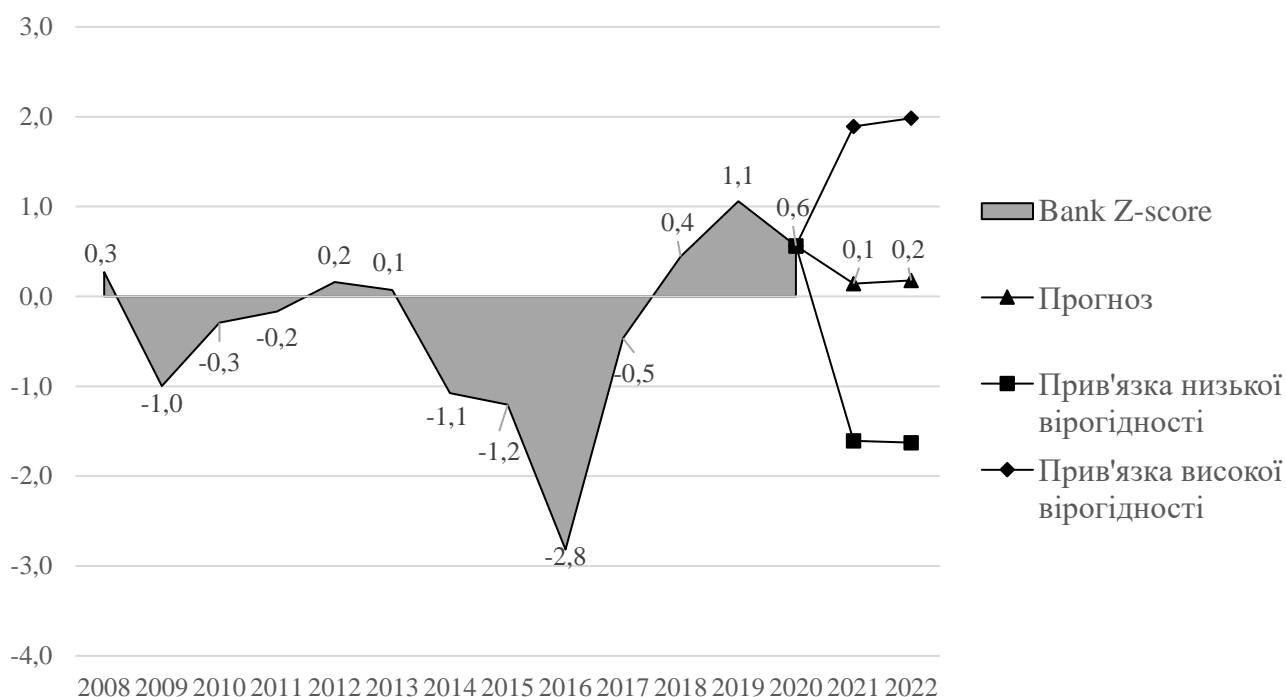

Рисунок 2.11 – Динаміка показника Bank Z-score для вітчизняного банківського ринку за період з 2008 по 2020 рік

Отже, банківська система тісно пов'язана з економічними процесами країни, та її діяльністю на міжнародній арені, саме тому ризики притаманні банківській діяльності, які в свою чергу виникнувши в одному банку здатні поставити під загрозу всю банківську систему.

Таким чином для забезпечення та підвищення рівня фінансової стійкості банківської системи потрібно здійснювати постійних моніторинг на всіх рівнях ведення банківської діяльності: рівень окремо взятого банку, національний та міжнародний рівень [29].

Отже, механізм аналізу фінансової стійкості банківської системи можна відобразити наступним чином.

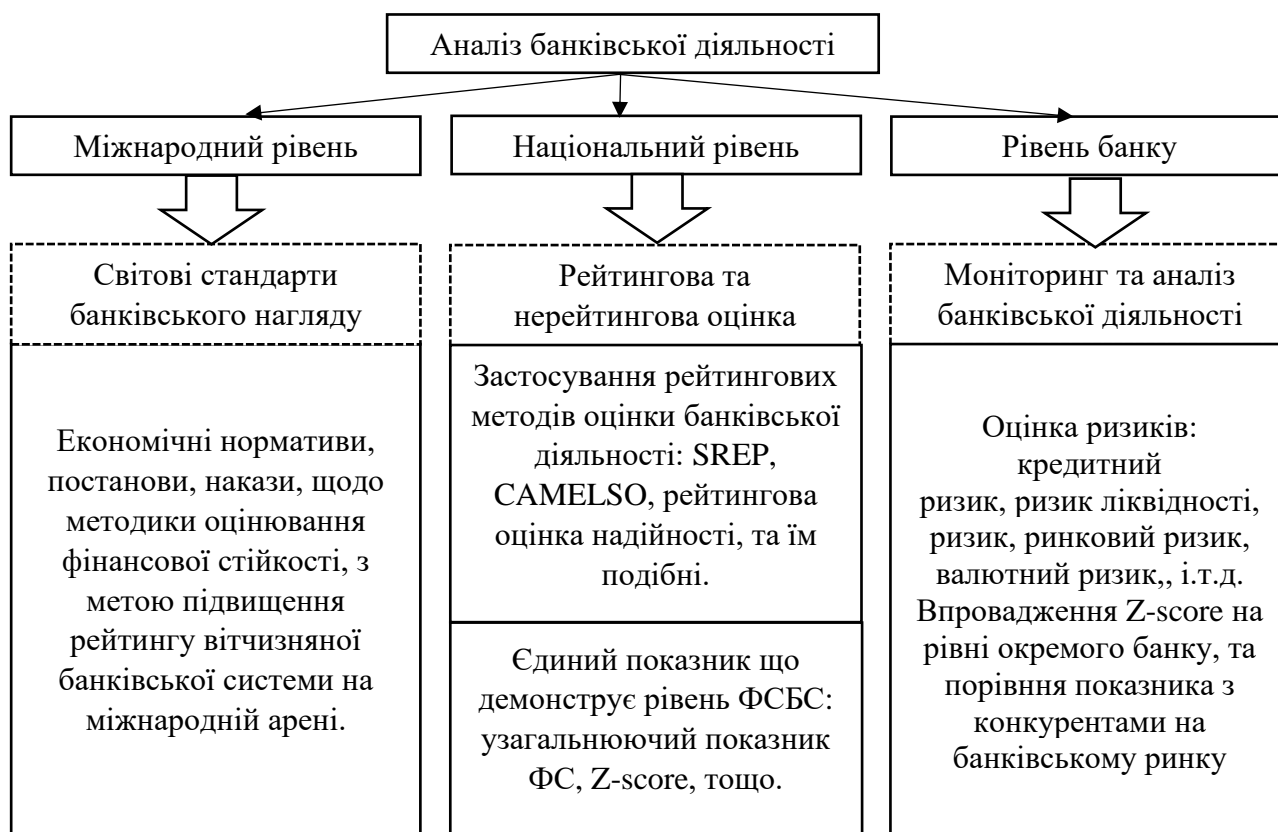

Рисунок 2.12 – Механізм аналізу ФСБС

Варто зазначити, що держава в особі Національного банку України вже здійснила ряд важливих заходів для забезпечення фінансової стабільності: виведення неплатоспроможних банків з ринку, впровадження SREP, впровадження нових нормативів покриття ліквідністю (LCR), тощо [27].

Попри це відповідно до опитування Національного банку в 2018 році на фінансовий ринок в цілому та на банки зокрема впливають наступні негативні фактори:

- корупція, діяльність правоохоронних органів та судової системи;
- політична та соціальна ситуація в Україні;
- рівень економічної активності;
- поточна та очікувана інфляція;
- військові дії на сході України;
- динаміка припливу іноземного капіталу (в т. ч. прямих інвестицій) в Україну;
- високий рівень непрацюючих кредитів (NPLs) [30].

Також на національному рівні не запроваджено єдиного показника, що дозволяв би дати узагальнюючу оцінку ФСБС. В якості такого показника може виступати Z-score, котрий набув широкого застосування в міжнародних організаціях та на рівні Національних банків інших країн.

Отже, вітчизняний банківський ринок за аналізований період стикався з двома масштабними кризами: 2008-2010 рік, та 2014-2017, що послужило чинником для зниження кількості банків та показників, що характеризують банківську діяльність. Так варто зазначити збільшення кількості активних операцій, більшу частину з яких в першу чергу становлять кредити, а також відбувається збільшення резервування, незважаючи на це частка непрацюючих активів є досить високою, що негативно позначається на стійкості банківської системи.

Відношення банківських показників до ВВП також має тенденцію до зниження, та попри це дану тенденцію можна пояснити зменшенням кількості банків, так менша кількість банків забезпечувала економіку тією самою кількістю ресурсів.

Іншим важливим питанням є доларизація економіки, яка відіграє важливу роль при забезпеченні ФСБС. Так депозити за весь аналізований період переважали саме в національній валюті, чого не можна сказати про кредити, які в кризові періоди надавалися в іноземних валютах, що є негативним явищем та знижує рівень фінансової стійкості.

Також варто виділити останні 3 роки, що показують позитивну динаміку під час коефіцієнтного аналізу та мають тенденцію до зростання на докризовий рівень. Також за період 2018-2020 фіксуються максимальні значення рентабельності активів та капіталу за аналізований період.

Та попри це на міжнародній арені банківська система України займає низькі показники в розрізі ФСБС, що свідчить про необхідність розроблення та проведення заходів щодо підвищення рівня стійкості.

Розрахований узагальнюючий показник фінансової стійкості розрахований на основі індикаторів наведених НБУ показує, що банківська система залишалась

вкрай стабільною за часів кризових явищ та попри це в 2019 та 2020 році відбувається зниження в ряді індикаторів, що знижує показник на рівень 2014 року.

Інший показник, який не набув популярності на території України, але широко використовується за кордоном є Bank Z-score, значення якого за останні три роки вийшло на рекордний рівень за аналізований період, та з високою вірогідністю буде залишатися в плюсовому діапазоні, що підтверджується аркушем прогнозу методами програмного забезпечення Excel.

ВИСНОВОК

Для ефективного функціонування вітчизняної банківської системи та за для забезпечення безперервного руху акумульованих фінансових ресурсів з подальшим розподіл їм між усіма суб'єктами економіки, банківська система повинна ефективно здійснювати покладені на неї функції, а це можливо лише за умови забезпечення її фінансової стійкості.

В ході ґрунтовного аналізу поняття фінансової стійкості можна побачити відсутність єдиного підходу науковці до даного поняття. Науковці тісно пов'язують стійкість банківської системи з: платоспроможністю та прибутковістю, рентабельністю діяльності, також важливим є здійснення безперервного моніторинг ризиків притаманних банківській діяльності та підвищення рівня довіри населення до банківського сектору.

На фінансову стійкість впливає низька факторів які можна поділити на наступні категорії: соціально-політична ситуація, загальноекономічна ситуація, стан фінансового ринку, внутрішня стійкість банку.

Варто відзначити вагомість забезпечення ФСБС, оскільки банки тісно інтегровані в економіку країни та прямо впливають на банківську безпеку та безпеку держави в цілому.

Таким чином забезпечення фінансової стійкості повинно здійснюватися як на рівні окремо взятої банківської установи так і на рівні держави, в особі Національного банку України, на якого покладена задача забезпеченню інтересів вкладників та кредиторів, моніторинг діяльності учасників фінансового ринку та забезпечення високого рівня стійкості банківської системи.

Центробанки зарубіжних країн використовують різні методології для моніторингу банківського сектору та оцінювання рівня фінансової стабільності. В Україні до середини 2020 року використовувалась методика американська рейтингова система розроблена в 1978 році під назвою CAMELSO, на зміну якої прийшла система SREP. Дана система не є публічною на даний момент, та базується

на виставленні оцінок під час інспекційних перевірок, та попри це не виводить єдиного показника, що можна здійснювати, наприклад, з-за допомогою показника Bank Z-score, котрий широко використовуються закордоном.

Варто зазначити, що банківська система України функціонує та розвивається в складних економічних умовах. Економічні кризи 2008-2009, 2014-2016, негативно позначились на фінансовій стійкості банківського сектору економіки. Підтвердження даного твердження відображено в коефіцієнтному аналізі, рейтингу банків за методологією Mind.ua, в якому жоден банк не отримав максимальної оцінки. Вітчизняна банківська система в 2014-2016 роках значно знизилася свої показники рентабельності активів та капіталу, які є рекордно мінімальними за аналізований період, з паралельним підвищенням рівня доларизації економіки, що становить значну загрозу для ФСБС України.

Важливо відзначити що, за останні роки ринок банківських послуг зміцнів та покращив свої показники, цим самим забезпечивши підвищення рівня фінансової стійкості. Попри це вищезазначений показник в порівнянні з іншими країнами знаходиться на низькому рівні, що підтверджується займанням останніх рейтингових місць в рейтингу, відповідно до міжнародного економічного форуму.

Також було розраховано узагальнюючі показники ФСБС:

Узагальнюючий показник фінансової стійкості банків розрахований на основі індикаторів фінансової стійкості наведених НБУ. Показник показує незначні коливання з 2008 по 2013 рік, зі підвищенням в 2015 році, попри в 2019-2020 роках показник знизився до попередніх рівнів, що показує про наявність загроз для ФСБС. Так індекси в 2020 році залишалися на рівні попередніх років, попри це показник співвідношення доходу від торговельних операцій до валового доходу тобто доходу від операцій на валютному ринку та ринку цінних паперів, набув від'ємного значення, що не спостерігалось за аналізований період, що пояснюється зниженням прибутку від даного виду операцій в держбанках. На кінець 2020 року відбулась від'ємна переоцінка облігацій внутрішньої державної позики та зростання операційних витрат, що негативно позначилось на фінансовій стійкості банківської системи. Також введення законопроекту Про внесення змін до деяких

Законів України щодо комісійної винагороди під час здійснення еквайрингу від 01.10.2020, в відповідь на що відбуватиметься зменшення надходжень в виді дивідендів, через прогнозне зменшення прибутку.

Наступний узагальнюючий показник, під назвою Bank Z-score, значення якого чітко відображає періоди нестабільності та кризових явищ банківської системи за аналізований період. Збільшення даного показника показує зменшення імовірності неплатоспроможності. Відповідно до значення показника варто зауважити:

1) наявність на аналізованому проміжку 2 періодів, а саме 2008-2010 роки та 2014-2018 роки, в яких спостерігається від'ємне значення показника, що свідчить про збільшення вірогідності втратою банківською системою України платоспроможності;

2) досягнення пікового значення (1,1) в 2019 році, що є максимально зафіксованим значенням даного показника за аналізований період, що відповідно позитивно впливає на ФСБС;

3) прогноз відображає, що з високою вірогідністю, показник Bank Z-score, залишиться додатнім та зросте протягом наступних років, що безумовно є позитивним явищем та стверджує про підвищення рівня фінансової стійкості банківської системи.

Попри це опираючись на міжнародні дані варто зазначити, що Україна займає останні місця за показником фінансової стійкості, що говорить про існування актуальних проблем для вітчизняного банківського ринку серед яких:

1) вплив коронакризи на діяльність економічних суб'єктів, що потребує підтримки ліквідності, зниження обов'язкових резервних вимог, диверсифікований підхід до встановлення економічних нормативів;

2) частка держави в банківській системі становить понад 50%, що є суперечливим питанням, та потребує дій щодо продажу певної частки, близько 20%, комерційним інвесторам;

3) корупція, котра присутня на фінансовому ринку, та як наслідок серед учасників банківському ринку, що потребує управлінських рішень, та впровадження санкцій;

4) високий рівень частки непрацюючих кредитів, котрі є тягарем для банківської системи та стримують її розвиток і потребують заходів щодо їх зменшення серед яких можливо задіяти: списання проблемних кредитів, створення санаційного банку з метою оздоровлення банківської системи, створення окремої державної структури для управління простроченими активами;

На даний момент вітчизняна банківська система скоротила кількість неплатоспроможних банків, відбувається підвищення показника рентабельності активів та капіталу, підтримка високого рівня ліквідності, впроваджена нова система нагляду SREP, тощо. Що в комбінації з вирішенням вище зазначених проблем забезпечить фінансову стійкість банківської системи України та дозволить вийти на якісно новий рівень розвитку економіки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ЛІТЕРАТУРИ

1. Bank nonperforming loans to total gross loans (%) / The World Bank URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FB.AST.NPER.ZS>
2. Financial stability URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/gfdr/gfdr2016/background/financial-stability>
3. Global Competitiveness Report Special Edition URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020>
4. Heiko Hesse Cooperative Banks and Financial Stability URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp0702.pdf>
5. International Monetary Fund URL: <https://www.imf.org/en/>
6. Tetiana Kubakh, Yevhen Rudenko Bank profitability as a basis for financial stability of the country. Socio-economic challenges Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Sumy, March 22-23, 2021), Sumy, 2021 p. 47-52
7. Белова, І.В., М.В. Греченок Оцінка фінансової стійкості банків України за допомогою методики Z-score. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. 2013. Вип. 37. – С. 45-54.
8. Вербенська В. М. Стійкість банківської системи в умовах лібералізації міжнародної торгівлі фінансовими послугами (на прикладі країн Центральної та Східної Європи) : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.05.01. Київ, 2006. 20 с.
9. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз URL: https://pidru4niki.com/15840720/ekonomika/ekonomichniy_analiz_-_grabovetskiy_bye
10. Грошово-кредитна та фінансова статистика, січень 2020 року URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/groshovo-kreditna-ta-finansova-statistika-sichen-2020-roku>
11. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи. Тернопіль, 2009. 259 с.

12.Довгаль Ю.С., Чамара Р.О. Сутність фінансової стійкості комерційного банку та ефективні шляхи її забезпечення URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1501/15djssfs.pdf>

13.Довгань Ж.М. Фінансова стійкість банківської системи України: Проблеми оцінки та її забезпечення. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 448 с.

14.Економічна правда: Втрати економіки від банківської кризи в 2014-2016 - 38% ВВП - Рада НБУ URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/07/5/626764/>

15.Економічні підсумки для України "Рік кризи та нові можливості" URL: http://www.ier.com.ua/ua/publications/regular_products/economic_results_of_year?pid=4954

16.Здійснено перехід до єдиної процедури наглядових перевірок та оцінки SREP URL: <https://news.dtki.ua/finance/bank-system/65539>

17.Золковер А.О., Гуменюк А.О. Методи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/mn>

18.Ільясов С. М. Стійкість банківської системи: механізми управління, регіональні особливості. 2001. 305 с.

19.Коваленко В.В. Оцінка впливу монетарної та регуляторної політики центрального банку на розвиток банківського капіталу. Актуальні проблеми економіки. 2006. №4. С.16-27.

20.Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. Київ, 2000. 378 с.

21.Кубах Т. Г., Руденко Є. Ю. Оцінювання взаємозв'язку фінансової стійкості банківської системи та фінансової безпеки держави. Modern Economics. 2021. № 26(2021). С. 55-63. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V26\(2021\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-09).

22.Кубах Т. Г., Руденко Є. Ю. Фінансова стійкість банківської системи України в контексті забезпечення фінансової безпеки держави. Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт зі спеціалізації «Управління фінансово-економічною безпекою»: наук.роб. Львів, 2021. С 56.

23.Кузьмінов Я. Інститути: від запозичення до вирощування (досвід російських реформ і можливість культивування інституційних змін). Москва, 2005. 7-11 с.

24.Мамонтова Н.А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі підприємств харчової промисловості): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01. Київ, 2001, 17 с.

25.Мастепанова Д. А. Методологія управління процесом забезпечення стійкості російської банківської системи: Автореф. дис... канд. екон. наук. Москва, 2000. 16 с.

26.Микуляк О.В. Діагностика фінансового стану в оцінці вартості капіталу банку. Журнал «Молодий вчений». 2014. № 6. С. 172-175.

27.Національний банк впроваджує новий норматив для банків – коефіцієнт покриття ліквідністю LCR URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vprovadjuje-noviy-normativ-dlya-bankiv--koefitsiyent-pokrittya-likvidnistyu-lcr>

28.Національний банк України URL: <https://bank.gov.ua/>

29.Обанья Е. Методичні засади оцінювання фінансового стану банку. Управління розвитком. 2014. №10 с. 61-64.

30.Опитування про системні ризики фінансового сектору URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=70786785>

31. Особливості роботи банків у Фінляндії URL: <https://migrant.biz.ua/finliandiia/finansy-fi/banki-ufinliandii.html#:~:text=%>

32.Поверляк Т. І. Фінансово-економічна стійкість як складова економічної стабільності підприємств. Мелітополь, 2013. 181-186 с.

33.Про затвердження Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України з метою скорочення рівня непрацюючих активів URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19#Text>

34.Про невідкладні заходи з посилення фінансово-бюджетної дисципліни та мінімізації негативного впливу світової фінансової кризи на економіку України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0032525-08#Text>

35.Рейтинг Українських банків – 2020 рік URL: <https://mind.ua/ru/publications/20207884-rejting-ukrainskih-bankov-2020>

36.Рекуненко І.І Оцінка фінансової безпеки України с 211-216. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/40_2019/40.pdf

- 37.Родіонова В.М. Фінансова стійкість підприємства в умовах інфляції. Москва, 1995 рік. 98 с.
- 38.Сизова А.С. Методи оцінки фінансової стійкості комерційних банків URL: http://eprints.kname.edu.ua/45271/1/ilovepdf_com-40-41.pdf
- 39.Створення прогнозу в Excel URL: <https://support.microsoft.com/ru-ru/office>
- 40.Тенденції розвитку та стійкість банківської системи України: С. С. Шумська, Д. В. П'ятницький. Управління розвитком. 2015. № 3. С. 7-19. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2015_3_3
- 41.Уразова С.А. Стабільність банківської системи: практичні та методологічні аспекти. 2005. 26-32 с.
- 42.Філімоненков О. С. Фінанси підприємств. Київ, 2004. 328 с.
- 43.Шеремет А.Д. Методика фінансового аналізу. Москва, 2000. 208 с.